Бүхы-оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД УНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-hээ гарана | № 117 (17540) | 1987 оной майн 20, среда | Сэн 3 мүн.

ХАНИ ЁѢОНОЙ АЛБАНАЙ ХЭРЭГЭЭР

КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Нгуен Ван Линь КПСС-эй ЦК-гай урялаар хани ёѢоной албанай хэрэгээр майн 18-да Москва ерэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Е. К. Лигачев, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь Б. Н. Ельцин, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. П. Бирюкова болон бусад тусхай тушаалтад тэрэниие аэродром дээрэ уггаа.

Мотоциклистнүүдэй хүндэлэлэй харуулаар үдэшэгдэhэн автомашинануд аэродром дээрэhээ Кремль тээшэ шэглэн гараба.

Нгуен Ван Линиие угталгын баяр ёѢолол Кремлиин Ехэ ордоной Георгиевско зал соо болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретариие үнэн зүрхэнhөө халуунаар амаршалhан байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой, Нгуен Ван Линиин хоорондохи хөөрэлдөөнүүд энэ үдэр Кремль соо эхилбэ.

Н. И. Рыжков, Е. К. Лигачев, Э. А. Шеварднадзе, Н. В. Талызин, В. М. Каменцев, КПВ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПВ-гэй ЦК-гай секретарь До Мыой, КПВ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СРВ-гэй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Нгуен Ко Тхать, совет болон вьетнам бусад тусхай тушаалтад хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаа.

Марксизм-ленинизмын ба социалис интернационализмын гол ёѢонуудта үндэhэлдэг, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договороор батадхагдадаг КПСС-эй болон КПВ-гэй, Советскэ Союзай болон Вьетнамай хоорондохи харилсаанай хурдан түргэн хүгжэлтөөр сэдьхэлээ ханажа байhанаа М. С. Горбачев,Нгуен Ван Линь мэдүүлбэ.

СССР болон СРВ-дэ социалис байгуулалтын ямараар бэлүүлэгдэжэ байhан тухай, КПСС-эй XXVII съездын, КПВ-гэй VI съездын, хоёр партиин Центральна Комитедүүдэй удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбринүүдэй дүүргэгдэжэ байhан тухай мэдээсэлнүүдые халан абалсаа.

Шэнэдхэн хубилгалга улам үргэнөөр, үнэзтыгөөр бэелүүлэгдэхэдээ, ажабайдалай бүхы hалбариин, совет обществын бүхы шатын асуудалнуудта хабаатай байна гэжэ М. С. Горбачев тэмдэглэбэ. Олониитэдэ мэдээсэжэ, дуулгажа байлгын, залан сэхэ, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлгын оршон байдал арадай ажахын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, хүн зоной hанал бодолдо hайнаар нүдөөлнэ.

КПВ мүн лэ шэнэдхэлгын, хубилгалгын хараа шэглэл бэелүүлжэ байна гэжэ Нгуен Ван Линь хэлэбэ. Партиин шиидхэбринүүд ороноо мүнөө үеын бэрхэшээл түбэгүүдhээ гаргаха, Советскэ Союзтай, бусад социалис хани нэгэдэлэй оронуудтай Вьетнамай холбоое бэхижүүлхэ, Азиин-Номгон далайн оршондо, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай хэрэгые батадхалгада горитой хубита оруулха арга олгоно.

Социально-экономическа ехэ ба орёо шухала зорилгонуудые шиидхэхэ талаар Вьетнамай коммунистнуудай, аха дүү Вьетнамай ажалшадай гаргажа байhан хүсэлэл оролдолгонуудые совет хүтэлбэрилэгшэд ойлгожо, бурин хүсэдөөр дэмжэжэ байна гэжэ М. С. Горбачев мэдүүлбэ.

Эб найрамдал ба арадуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхын түлөө, хүн түрэлтэнэй ажабайдалhаа ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө, дэлхэй дээрэ бүх зэбсэг бүтээн гаргалые болюулхын, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые замбуулинай дайдада гаргуулхагүйн түлөө тэмсэлдэ бусад социалис үүрэнүүдтэй, түрүү үзэлтэй ба эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдтэй харилсаа холбоогоо бэхижүүлхэ хүсэлэнтэй байhанаа хоёр ерон болон парти дэлхэйн хүгжэлтын үндэhэн шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэдээ баталаа.

Азиин-Номгон далайн оршондохи байдалда ехэ анхарал хандуулагдаба. Энэ үргэн ехэ райондо амгалан тайбан ба аюулгүй байдалые бэхижүүлгын, hайн хүршэ ёѢоной, холбоо барисаанай харилсаае хүгжөөлгын комплексно программа Владивостото найруулан дурадхагдаа hэн гэжэ М. С. Горбачев тэмдэглээ. Тус программа дайн ба эб найрамдалай асуудалнуудые философскэ-политическэ шэнэ ёѢоор харалгада, Азиин-Номгон далайн оршондохи бодото байдалые ойлгон мэдэрэлгэдэ үндэhэлнэ.

КПСС-эй ленинскэ эб найрамдалта гадаадын политикые Нгуен Ван Линь үндэрөөр сэгнэбэ. Владивостото М. С. Горбачевой хэлэhэн үгэ Азиин-Номгон далайн оршондохи политическэ байдалые hайн тээшэнь хубилгалгада таарамжатай үндэhэ hуури табиха байна.

Индохитадай гурбан ороной революционно туйлалтануудые хамгаалгын шухала эрхэ нүхэсэл болохо эндэхи арадуудай аха дүү ёѢоной холбоое бэхижүүлхэ гээшэ шухала удха шанартай гэжэ тэмдэглэгдэг.

Зүүн-Урда Азидахи политическэ байдалые гуримшуулан hайжаруулха, АСЕАН-ай үрэнүүдтэй бүтэмжэтэй hайн хөөрэлдөөгөө эдэбхижүүлхэ талаар ЛНДР болон НРК-тай хамта СРВ-гэй бэелүүлжэ байдаг эдэбхи үүсхэлтэ хүсэлэл оролдолгонуудые хэлбэришэгүйөөр дэмжэжэ байhан тухайдаа совет тала мэдүүлбэ.

Кампучиин асуудалаар hанамжануудаа халан абалсаhан байгаа. Энэ райондохи бодото байдалые хараада абажа, национальна эблэрэлгын политикын үндэhөөр Кампучиин арадай аша туhада энэ асуудал шиидхэгдэхэ арга тай, шиидхэгдэхэшье ёѢотой гэжэ заагдаба.

Хитадай Арадай Республикатай харилсаагаа гуримшуулан hайжаруулха талаар СССР-эй болон СРВ-гэй залан сэхэ хараа бодолтой байhыень КПСС-эй, КПВ-гэй хүтэлбэрилэгшэд баталаа.

Хөөрэлдөөнүүд хани барисаанай, үгэзэ гүйсэд ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрбэ.

(ТАСС).

ХО ШИ МИНДЭ ЗОРЮУЛАГДАНА

Вьетнамай болон улас-хоорондын коммунист хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша Хо Ши Минэй түрэhөөр 97 жэлэй ойдо зорюулагдаhан олониитын үдэшэ майн 18-да Москвада болобо.

Хо Ши Мин түрүүтэй Коммунис партиин хүтэлбэри доро вьетнам арад американ эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү сулөөрэлгын тэмсэлээ үргэнөөр ябуулжа, амжалтатайгаар түгэсхөө hэн гэжэ үгэ хэлэгшэд мэдүүлээ. Агууехэ Октябрь Вьетнамай революцийн хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргэбэ. Вьетнамда социализм байгуулхын тула СССР-эй дүй дүршэл ехэ удха шанартай гэжэ Хо Ши Мин тэмдэглэдэг байгаа. Манай арадуудай хоорондохи хани барисаае, харилсаа холбоое хүгжөөхын түлөө тэрэ хэлбэришэгүйөөр тэмсэдэг, ниитэ нэгэн бэеэ дааhан байдалтай бо hалбаран хүгжэhэн Вьетнамые байгуулхын түлөө тэмсэхыень партиие урялдаг hэн гэжэ онсолон зааба.

(ТАСС).

ТАРИЛГА-87

ШЭНЭ ГУРИМААР ХҮДЭЛhЭ

Нөехоной таряашад 2225 гектарта шэниисэ, 618 гектарта ешмэн, 210 гектарта хара таряа, 120 гектарта обёос тарихан байха юм. Мүнөө тус ажахын механизаторнууд 1618 гектар дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулба, 1860 гектар тарилгын hүүлэзэрхи хүдэлмэри хэбэ, 1700 гектар паар хахалба.

Тарилга дээрэ XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүү механизаторнууд Виктор Кишиктуев, Жаргал Сампилов, Иван Ланцуев, Юндун Цырендондопов, Санжа Тубчинов, аха дүү Лудуповуд шалгаран гаража, халаанайнгаа нормые 130—150 процент хүрэтэр дүүргэнэ.

Ажахын тракторно-таряан ажалай бригадануд хамтын подрядай шэнэ гуримаар хүдэлжэ, ерэхэ ургасаар тоосохо хадаа мүнөө энэ хүдэлмэрээ hайн шанартайгаар үнгэргэжэ ябана.

Д. БАДМАЖАПОВ,
«Улаан Сэлэнгэ» газетын редакцийн хүдэлмэрилэгшэ.

ҮНДЭР БҮТЭЭСЭ ТУЙЛАНА

Жэл бүхэндэ хабарай шэнжэ тад ондоо байдаг гээшэ аеб даа. Байгша оной хабар ехэл хуурай, хүйтэнөөр ерэжэ, таряашадта бага бэшэ бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулаа. Газарай хурьhэндэ бии байгаа «алтанай сэнтэй» шиит нойтыснь бариха талаар район дотор тодорхой хүдэлмэри ябуулагдаа.

«Заречный» совхозой механизаторчууд май hара гаратар ерэхэ ургасын үндэhэн болохо паар бэлдэhэн байха юм. Мүнөө эндэ дүн хамта 1141 гектар паар хахалагдажа, түсэб бэелүүлэгдээ. Энэ хүдэлмэрийе Александр Иванов, Николай Пляскин, Сергей Хайдуков гэгшэд эрхилжэ, үдэрэйнгөө нормые 150—170 процент дүүргээ.

Энэ hарын эхинhээ ажахын тракторна хоёр бригада бүхы техникээ зүбөөр хэрэглэн, тарилгаяа эмхитэйгээр эхилээ hэн. Эндэ 2300 гектарта эртын ороohото ургамалнууд тариг-даба. Совхозой механизаторнууд ажалай гурбан үдэр соо 469 гектарта хара таряа тарихан байна. Мүнөө эдэнэр шэниисэ тарижа дүүргээ.

Ажахы дотороо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ нэгэдэхи бригадын таряашад онсо шалгарба. Хоёрдохи бригадынхид ойрын үдэрнүүдтэ тарилгаяа түргэсхэхээ яарана. Владимир Цыденов, Николай Доржиев, Николай Пляскин, Александр Иванов гэгшэдэй деадаг тарилгын агрегадууд ажал дээрээ үндэр бүтээсэ туйлана.

Б. ЦЫБИКОВ.

ТАРИЛГА-87

Ойн баярта байгша ондо ороohо таряанай болон тэжэлэй ургамалнуудай баян ургаса хуряажа абахаар горитойхон бэлэдхэл хэhэн Хорийн районой «Георгиевский» совхозой ургаса ургуулагшад эдэ үдэрнүүдтэ туха сүлөөгүй.

БОГОНИ БОЛЗОРТО

Ажахын механизаторнууд намар болотор хоёр удаа саб-шажа абахаар 150 гектарай полидо силосэй ургамалнуудые тарижа дүүргээ. Тарилга хэхын урдахана газараа hайнаар ябалаад, үтэгжүүлhэн байха юм.

Мүнөө эндэхид 500 шахуу гектарта хара таряа тарижа дүүргэбэ. Сагай уларилай таарамжагүй хүйтэн, гандуу байhаниие хараада абажа, шэниисээ урдынхиhаа ороohотой тарижа захалаа. Ажахын мэргэжэлтэдэй мэдүүлhэнэй ёѢоор, механизаторнууд гурба-дурбэн үдэрэй туршада 1135 гектарта шэниисэ тарижа дүүргэхэ юм. Эдэ үдэрнүүдтэ тарилгын хүдэлмэри хурдандаа оруулагданхай.

Л. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ТҮЛЭГТӨӨ ОРОНХОЙ

Энэ жэлэй хабарай онсо илгаае hайн ойлгоhон манай ажахын тракторна бригадануудай коллективүүд саг соогоо харюусалгатай хүдэлмэрээ эхилhэн байна. Дүй дүршэлөөр баян механизатор В. Б. Дамбиевай хүтэлбэрилдэг гурбадахи бригадын коллектив богони болзор соо 209 гектарта хара таряа, 238 гектарта шэниисэ тарихан байха юм. Эдэнэрэй ажалынь иигээд дүүрээ бэшэ юм аеб даа. Тус бригадада тарилгын 1300 гектар талмай даалгагдажа үгтэнхэй. Тэрэнэйнь 124 гектар дээрэнь рапс могоон ургуулагдаха юм.

Алташын-Адагай бригадада Нима Цыренович Цыбановай даадаг агрегат онсо шалгарна. Тэрэ өөрөө энэ жэлдэ пенсидэ гарахаяа ябаашье hаа, хүхюун дорюун зандаа, ниитын хэрэгэй түлөө оролдожо ябадаг хүн юм. Мүн лэ О. Коженовэй, В. Шойбоновой, Д. Содномовой, С. Кузьминай даадаг агрегадууд үндэр бүтээсэ туйлана.

Энэл отделени соо газар хахалалга дээрэ Г. Санжижапов, культивацы дээрэ С. Фролов гэгшэд шалгарна. Эндэ 239 гектарта олон жэлэй могоон таригдаа.

Тракторна дүрбэдэхи бригадые А. А. Круглов хүтэлбэрилдэг юм. Эндэ 18 механизатор нэгэн hанал зорилготойгоор хүдэлнэ. Эдэнэр 152 гектар дээрэ тэжэлэй ургамалнуудые, 65 гектарта олон жэлэй могоо таряа. Бригадын гэшүүд Н. П. Грецков, Д. В. Воробьев, А. Г. Каптеров гэгшэд халаанайнгаа даабариие холо үлүүлнэ.

Таряашаднай газарай хурьhэндэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа, баян ургасын бата найдамтай үндэhэ hуури табилсана. Үнинэй механизатор В. Ф. Родионов 250 гектар таряалан дээрэ аммиагтай уhа сасажа оруулба. М. В. Шайдуров 540 гектарта минеральна үтэгжүүлгэ гаргаба.

Комсомол-залуушуулай тракторна нэгэдэхи, хоёрдохи бригадынхид (даагшань Валерий Кузьмин) хабарай тарилгада hаянайл хабаадалсажа эхилээ.

Л. КОБЕЛЕВ,
Мухар-Шэбэрэй районой «Авангасд» совхозой директор.

ЭРХИМ НҮХЭДӨӨ НЭРЛЭНЭ

1987 июниин 21 Нютагай Советүүдэй, арадай судьянарай hунгалта

БЭШҮҮР

«Рассвет» колхоздо районно, сельскэ Советүүдэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ хэрэг дүүрэбэ.

Колхозой бүхы ажалша коллективүүдтэ hунгалтын урда гээхи суглаануд ехэ hайнаар, эмхи гуримтайгаар үнгэргэгдэжэ, эрхимэй эрхимүүд депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ. Жэшээлхэдэ, ажахын эрхим жолоошон Иван Харитонович **Петров**, ветеринарна фельдшер Любовь Никитична **Петрова**, колхозой ахамад экономист Елизавета Иннокентьевна **Пантелеева** гэгшэд райсоведэй депутадуудта кандидадуудаар нэгэн дуугаар дэбжүүлэгдэбэ.

Тиихэдэ Бэшүүрэй сельскэ Советэй депутадуудта кандидадуудаар хори гаран хүн дэбжүүлэгдээ. Тэдэмнай баhал ажалай түрүүшүүл болоно. Эндэхи гурбадахи hу hаалийн фермын коллектив фермые даагша Георгий Тимофеевич **Петровые** дэбжүүлээ. Тэрэнэй ударидалта доро тус коллектив гүрэндэ hу худалдаха байгша оной дүрбэн hарын түсэб болзорhоонь холо урид дүүргэhэн байна. Тиихэдэ тракторно-таряан ажалай бригадын бригадир Федор Геннадьевич **Иванов** депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэбэ.

П. ТКАЧЕВ.

ЗЭДЭ

Дээдэ-Торийн найман жэлэй hургуулида багшанар болон техническэ худэлмэрилэгшэдэй суглаан боложо, сельскэ Советэй депутадта кандидадуудые дэбжүүлээ.

Эндэ багшанарай коллективhээ депутадта хоёр кандидадые дэбжүүлхэ дурадхал оруулагдаhан байна. Тусхайлбал, hургуулийн директор Борис **Дамбаев**, түрэлхи хэлэнэй ба литературын багша Клавдия **Цырендашиева** гэгшэдые сельскэ Советэй депутадта кандидадаар hунгаха тухай суглараг шад зүбшэн хэлсээ.

Суглаанда хабаадагшад Дээдэ-Торийн сельскэ Советэй депутадта кандидадуудаар Борис Чойнхорович Дамбаев, Клавдия Васильевна Цырендашиева гэгшэдые нэгэн дуугаар дэбжүүлээ.

М. ШАГДУРОВА.

ТАРБАГАТАЙ

Нютагай Советүүдэй депутадта кандидадуудые дэбжүүлгын хамтын суглаануд хаа хаанагүй үнгэргэдэжэ байнхай. Манай районой «Восход» колхозой ажалшад hаалишан Наталья Федоровна **Русинае** районно Советэй депутадта кандидадаар нэгэн дуугаар дэбжүүлhэн байна.

Тэрэшэлэн Тарбагатайн районой хүдэлмэрилэгшэд районно Советэй депутадта кандидадаар наймаалагша Елена Васильевна **Пискуновае** дэбжүүлхэ гэжэ хамтын суглаан дээрэ шиидхээ.

А. БОЧЕЕВ.

АХА

Ленинэй нэрэмжэтэ, Улаан-Аха колхозууд Баруун-Голой сомоной Советэй бүридэлдэ ородог юм. hаяын үдэрнүүдтэ эдэ ажахынуудай ажалшад нютагай Советүүдэй hунгалтын урда тээхи суглаануд дээрэ эрхимүүдэйнгээ эрхим нүхэдые дэбжүүлhэн байна. Жэшээлхэдэ, «Улаан-Аха» колхозой ажалшад ВЛКСМ-эй гэшүүн Людмила Владимировна **Самбяловае**, трактурист Жамбал Намжилович **Урбаев** гэгшэдые сомонойнгоо Советэй депутадта кандидадаар нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо эхэ хонидой отарые даагшаар ажаллажа байдаг Галсан Лопсонович **Дамшаев** нютагайхидтаа магтаалтай юм. Тиихэдэ Дулма Жанчиповна **Дабаева** ажахынгаа түрүү hаалишан, залуу малшадые hурган хүмүүжүүлэгшэ гэжэ нютагтаа суурхадаг. Эдэ нүхэднай мүн лэ Баруун-Голойнгоо сомоной Советэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэбэ.

Тиихэдэ арадай депутадуудай районно Советэ «Коммунизм» колхозой ажалшад Ахынгаа суута хонишодой нэгэн, ажахынгаа эрье хонидой отарые даагша Софья Доржиевна **Хандаковае** нэгэн дуугаар дэбжүүлээ.

Ж. САМБЯЛОВ,
КПСС-эй райкомой эмхидхэлэй таhагые даагша.

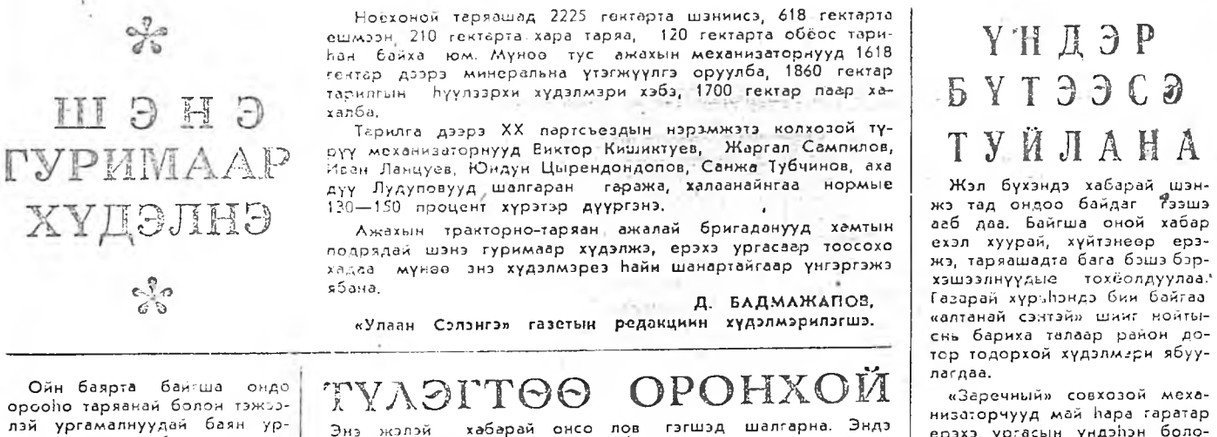

ҮТЭГЖҮҮЛГЭ ОРУУЛНА

Орьёл мундаргата Түнхэн нютагта хабарай хүдэлмэриин халуун хаhа эдэ үдэрнүүдтэ түлэгтөө оронхой. Колхоз, совхозуудай таряалан болон нуга сабшалан дээрэ трактор, машинануудай хүнхинөөн таhалдахаяа болинхой. Энэмнай ерэхэ ургасын үндэhэнэй табигдажа байhыень элирхэйлэн харуулна.

Сэаанай совхозой таряашад ойн баярта жэлдэ баян ургаса ургуулха hэналтай мүнөө үсэд шангаар хүдэлжэ байна. Ажахын түрүү механизатор В. Г. Базаровай даадаг агрегат эрхим hайнаар ажаллажа, бусадhаа шалгарна. Тэрэ мүнөө Нарhан гэжэ 130 гектар таряаланда минеральна үтэгжүүлгэ оруулна. Залуу таряашад Б. Шарханов, Д. Батлаев, Ж. Зодбоев, үтэгжүүлгэ зөөдэг ажалтай С. Манзаракшеев гэгшэд Б. Г. Базаровай хүтэлбэри доро хүдэлхэдөө, халаан соогоо 26 гектар хүрэтэр газарта үтэгжүүлгэ оруулха даабарияа 4 гектараар үлүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Г. Базаровай агрегат таряалан дээрэ.

Д. ЦЫБДЕНОВЭЙ фото.

ШАГНАЛ

Олон жэлэй туршада аша үрэтэйгөөр ажаллаhанайнь түлөө, түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Балдан Насанович **Ябжановые** Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй

У К А З

ГУЛИИН ЗАРИМ ОКРУГУУДТА БУРЯАДАЙ АССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ДЕПУТАДУУДЫЕ hУНГАХА hУНГАЛТА ЗАРЛАХА ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиум **тогтоо-**

Буряадай АССР-эй Верховно Советые hунгаха hунгалта Буряадай АССР-эй Хуулиин 57-дохи статьятай таа-лан, hунгуулийн Багдаринай 74-дэхи, hунгуулийн 85-дахи, hунгуулийн Түрхэн 141-дэхи округуудhаа ошоhон депутадуудай орондо Буряадай АССР-эй Советэй депутадуудые hунгалтые 1987 оной 21-нэй воскресениин үдэр зарлаха.

Буряадай **АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. БАДИЕВ.**

Буряадай **АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь А. БЕРЕЩИНОВ.**

Улаан-Удэ, Советүүдэй байшан.
1987 оной майн 18.

КПСС-ай XXVII съездын шийдхэбэринүүдые бэелүүлхын тулөө

ОЛЗОТОЙ ҺАЛБАРИЯА ХҮГЖӨӨХЭ

Түрэл партийн XXVII съезд дээрэ баталагдан абтаһан 1986—1990 болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд дотор адуун һүрэг олошоруулха, хямда сэнэй адуунай мяха өсөөн үйлэдбэрилхэ туша онсолон хэлэгдэнхэй. Тиихэдээ Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ энэ һалбари хүгжөөлгө өөрынгөө һуурине батаар эзэлхэ болоно. Тиимэһээ манай парти, правительство энэ һалбарида горитой анхаралаа табижа байдаг гээшэ. Ушар иимэһээ республикын колхоз, совхозууд Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1985 оной сентябриин 26-да баталан абаһан «Адуун һүрэгые саашадань олошоруулха тухай» тогтоолые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө оролдоно.

Үнгэрһэн арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада республикын колхоз, совхозуудта адуу моридой тоо толгойнь 12 процентээр олошоруулагдаһан байха юм. Тэрэ тоодо: Сэлэнгын райондо—29, Мухар-Шэбэрэй райондо — 27, Түнхэнэй райондо—24, Бэшүүрэй райондо—22 процентээр адуу моридынь олон болгогдоо.

Энэ жэлэй эхиндэ нёдондоной тэрэ үеынхидэ орходоо республика доторнай адуу морид 1781 толгойгоор олошоруулагдаа гэхэ гү, али 3 процентээр олон болгогдоо. Тиихэдээ Кабанскын райондо—8,8, Баргажанай райондо—6, Хориин райондо—5 процентээр олошоруулагдаһан байха юм. Нёдондо ажахынууд 548 унага олоор абаа гэхэ гү, али зуун гүүн бүриһөө 61 түл түлжүүлээ. Энэнь урэанда жэлэйхиһээ холо дээшээ болоно.

Республика доторнай зуун гүүн бүриһөө 80—90 унага абадаг түрүү ажахынууд яһала олон. Нёдондо Прибайкалиин, Ивалгын, Түнхэнэй, Тарбагатайн, Баргажанай, Кабанскын районууд зуун гүүн бүриһөө 76—92 унага түлжүүлһэн байха юм. Түнхэнэй районой «Маяк» колхозой ахалагша адуушан Ж. Е. Зорбоев хэдэн жэлдэ энэ һалбарида хүдэлжэ, амжалта туйладаг болоохой. Тэрэ үнэрһэн жэлдэ 148 гүүнһээ тэды шэнээн унага абаа һэн, Түнхэнэй совхозой адуушан Д-С. Л. Дашиев, Мухар-Шэбэрэй районой «Искра» колхозой адуушан И. В. Белоус болон бусад зуун гүүн бүриһөө100 унага түлжүүлнэ. Бэшүүрэй районой Калининай нэрэмжэтэ, «Победа» колхозуудай, «Пригородный», Хориин, Һахалиин, Өөрой, Баргажанай, Бодоной, Байгал-Худариин, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозуудай адуун һүрэг эрхилэгшэд жэл бүхэндэ үндэр дүнгүүдые туйлана.

Гүүнүүдэй тоо толгой олошоруулха асуудал» мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй анхаралда мүн ла абтаха ёһотой. Тарбагатайн, Сэлэнгын, Прибайкалиин, Ахын, Мухар-Шэбэрэй районуудта гүүнүүдэй тоо үшөөл үсөөн байһаар.

Адуу моридой үүлтэрыень һайжаруулха талаар республика доторнай һүүлэй үедэ тодорхой хэмжээнүүд абтана. Түсэбөөр харалагдаһан моридой үүлтэрыень һайжаруулха тусхай мори үсхэбэрилдэг фермэнүүд хаа хаанагүй бии болгогдожо байнхай. Эдэ фермэнүүдтэ һайн үүлтэрэй азарганууд, гүүнүүд харуулһалагдана. Ажахынуудай адуун һүрэг һайжаруулхын түлөө Буряадай Гүрэнэй мори үсхэбэрилдэг конюшниин азарганууд тусхай хэлсээгээр, түлөөһэгүйгөөр колхоз, совхозуудта эльгээгдэжэ, хэрэглэгдэдэг байха юм.

Гэхэтэй хамта үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри хаа хааһагүй һайнаар ябуулагдана гэхын аргагүй. Мовроошын совхоз нёдондо 42 гүүнһээ оройдоол 7 унага, Амалаадай совхоз 81 гүүнһээ 16, Монгойн совхоз 293 гүүнһээ 68 унага абаһан байха юм. Республикын 40 ажахы зуун гүүн бүриһөө 50-һаа доошо түл абаа. Эдэ үрэ дүнгүүд юу гэршэлнэб гэбэл, адуу моридой ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар хүдэлмэри үшөөл хангалтагүйгөөр эрхилэгдэнэ.

Үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэгдэнэ, һайн үүлтэрэй моридые олоор үсхэбэрилһэн, ажал дээрээ хамтын подрядай, гэр бүлын подрядай гурим, ажахын тоосоо нэбтэрүүлһэн газарта адуун һүрэгһөө ашаг олзо өгэхэ ородог. Энэ хэлэгшэсэ Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажал хэрэг дээрэһээнь тоо, баримтануудаар батадхахамнай. Тус ажахы нёдондоной дүнгөөр адуу мори үсхэбэрилһэнһөө 138 мянган тухэригэй сэбэр олзо оруулһан байха юм. Мори үсхэбэрилдэг «Витимский» совхоз 239 мянган тухэригэй ашаг олзотой жэлээ түгэсхөө.

Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой М. М. Кобелевай даадаг бригада гүрбадахи жэлээ хамтын подрядай гуримаар хүдэлнэ. Энэ бригадын 4 хүн бүхыдөө 440 адуун һүрэг адуулжа, нэгэшье толгой гарза хоролтодо оруулангүйгөөр малай үбэлжэлые түгэсхөө. Эдэнэр нёдондо зуун гүүн бүриһөө 95 унага абаа бэлэй. Байгшашье ондо олон түл абажа байнхай. Тус коллектив үнгэрһэн жэлэй дүнгөөр гаргаша багатайгаар хүдэлһэнэйнгөө түлөө 500 тухэриг нэмэлтэ түлбэри абаа һэн.

Үүлтэртэ моридые үсхэбэрилдэг 20 ажахы һүүлэй жэлнүүдтэ республикынгаа колхоз, совхозуудта 800 моридые хүдэлдаһан байха юм.

Адуу моридой үүлтэрыень һайжаруулха хүдэлмэри зарим тэды ябуулһанай ашаар республикын ажахынуудта үүлтэртэ моридой тоо толгойнь 34 процентһээ 68 процентдэ хүргэгдөө.

Манда мориной мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ арга боломжо бии гээшэ. Нэн түрүүн хүндэ ашаа шэрэдэг үүлтэрэй моридые нютагай үүлтэрэй моридтой нийлүүлжэ, отондо оруулаад, абтаһан түлыень богони болзор соо шахан таргалуулжа тушаахада, ашаатай гэжэ һанагдана. Мори үсхэбэрилдэг Торгин завод, Кабанскын шубуунай фабрикын, Һахалиин совхозой, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой адуу моридые үсхэбэрилдэг фермэнүүд жэл бүхэндэ хүндэ ашаа тээдэг ородой үүлтэрэй 40—50 азаргануудые бусад ажахынуудта худалдаха ёһотой. Кабанскын районой 4 фермэ хүндэ ашаа шэрэдэг владимирска үүлтэрэй 30—40 азарга мүн лэ худалдаха аргатай.

Гүрэнэй конюшниин мэргэжэлтэдтэй хамта Буряадай хүдөө ажахын институтай, эрдэм-шэнжэлэлгын хүдөө ажахын институтай эрдэмтэд 1990 он хүрэтэр адуу моридой үүлтэр һайжаруулха талаар селекционно хүдэлмэри үргэнөөр ябуулхаяр хараална. Илангаяа һүрэгоороо ябадаг муу моридто анхаралда хандуулагдаха байна.

Республика доторнай иимэ адуу үсхэбэрилдэг 45 ажахы тоологдоно. Эдэнэртэ тус тустань 500—1000 толгой морид харуулһалагдадаг юм. Адуу моридые нэгэ газарта олоор суглуулаад, эдэниие харуулһалжа байһан хүнүүдтэ ажахын тоосоо, хамтын болон гэр бүлын подряд гэхэ мэтэ түрүү онол арга нэбтэрүүлбэл, тэдэнэй ашаг үрэсэ харюулхань лаб. Томод х о г д о һ о н бригадада даабаришье үгэхэдэ һайн болоно, эндэһээ абаһан продукциин өөрынь үнэ сэнгыншье эрид доошолно.

Баунтын районой ажахынууд энэ талаар өхэл гээгдэлтэй. Эндэ ядахын сагта адуу моридойнь тоо толгойнь согсологдоногүй, абтаһан унагад саг соогоо мэдээндэ оруулагданагүй, зооветеринарна хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэнэгүй, азаргануудые, залуу моридые илгажа, тэдээндэ нэмэлтэ тэжээл эдюулэгдэнэгүй. Эдэ бүгэдэһоо болжо, эндэ нилээд олон толгой адуун үгы болгогдоһон, морид олоороо үхэл гарзада оруулагдаһан байна. Һүүлэй зургаан һара соо тус райондо жэл хүреодүй 19 толгой залуу адуун гарзалаа.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй абаһан энэ тогтоолой ёһоор зарим ажахынууд адуун һүрэгтоо байра барюулнэг үйлэдбэриинь б а а з а үргэдхэнэ. Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэрэй районой «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта гүүнүүдэй унагалха байранууд, залуу моридые байлгаха дал хорёонууд, эрэ эмсэг хадагалха склад болон бусад объектнүүд бариглаа.

Энэ һалбариие саашадань эрид хүгжөөхын тула нэн түрүүн гүүнүүдые, азаргануудые зүбөөр харуулһалха, эдээлүүлхэ шухала. Иигэжэ бидэ жэлдээ дунда эрэгээр зуун гүүн бүриһөө 65—70 унага абаха аргатай болохобди. Тиигэхэдээ гүүнүүд һүрэг соогоо 30 процент болотор олошоруулагдаха ёһотой.

Адуун һүрэгтөө тэжээл нөөсэлхэ гээшэ мүнөөдэрэй зайлашагүй зориллго мүн. Энэ жэлһээ эхилжэ, колхоз, совхозууд үбэлэй һарануудта адуу моридойнгоо толгой буридэнь 10 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл бэлэдхэхэ болоно. Тэрэнэй хажуугаар унагадаа 7—8 һаратайдань эхэһээнь һалгааха, хүгшэрһэн, үтэлһэн моридоо мяханда тушаахадаа, орондань һайн үүлтэрэй залуу адуу табиха, азаргануудаа, гүүнүүдээ зүбөөр харуулһалха, ороондонь саг соонь оруулха гээшэ баһаа шухалада тоологдоно. Үүлтэр һайжаруулга ганса адуушадай, мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй хэрэг болоно бэшэ, мүн бүхы хүдөөгэйхидэй нангин уялга мүн.

Ф. КАУРОВ,
Буряадай АССР-эй Госагропромкомитедэй Түрүүлэгшын орлогшо.

Хүдөөгэй ажалшадай хараа түсэбүүдтэ

ШЭНЭ ТЕХНОЛОГИНУУДЫЕ БЭДЭРЭН ОЛОНО

Материальна хэрэгсэлнүүдые багаар гаргашаган, үсоон хүдэлмэришэдэй хүсоор бүри өхэ продукци үйлэдбэрилхэ гээшэ мүнөөнэй хүдөө ажахын гол зорилгонуудай нэгэнниинь мүн. Энэ хадаа, КПСС-эй XXVII съездын тодорхойлһоной ёһоор, ороной экономикые хурдан түргэноор хүгжөөлгын нииитэ гол ёһонуудые тодорхойлон харуулна. Тэрэниие шидхэхэдэ үйлэдбэриин эршэмтэй технологи шухала туһа түхэм болоно.

Худоо ажахыда эршэмтэй технологинуудые нэбтэрүүлхэдээ, үрэжэлтэ газарые, бодото байгаалиие эдлэхэ байһан тула, тэрээндэ айхабтар сэсэнээр хандаха ёһотой гэжэ Брестын областиин Барановичска районой «Мир» гэжэ совхоз-комбинадай директор, һаашаг Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Александр Николаевич Дудук тоолоно. Александр Дудук—ехэ хэмжээнэй индустриальна гуримаар хүдөө ажахые эрхилхэ хэрэгые бариматлдаг юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг совхоз мүнөө үедэ орон дотороо эгээл ехэ экономическа амжалтануудые туйланхай.

«Мир» гэжэ совхоз-комбинат жэл бүхэндэ тон хямда сэнтэйгээр 7 мянган тонно үхэрэй мяха гаргана. Урдань шадал багатай байһан хэдэн колхозуудай газар дээрэ гурбан жэлэй туршада эмхидхэгдэн хүгжөөгдэһэн мал ажалай комбинадта 15 мянган толгой үхэр шахан таргалуулха аргатай. Тэрээндэ хүдөө ажахын элдүүриин 5 мянган гектар газар үгтэнхэй, Тэрэнь бүхы шахамалнуудые, 800 толгой һаалиин үнеэдые, тэрэшэлэн ымсын үхэрнүүдые будүүн, шэмэтэ тэжээлээр гүйсэд хангаха арга олгоно.

Совхозые мэргэжүүлгэ, мал шахан таргалуулха үйлэдбэриие томодхолго промышленна предприятиин гуримаар мал ажалай продукци гаргалые эмхидхэхэ арга олгоһон байна. Эндэхи механизаторнуудай ажалай бүтээсэ, хуушанай фермэнүүдэйхидэ орходоо, 20 шахуу дахин дээшэлэнхэй.

Һая болотор зарим хүнүүд үхэр малые ганса газарта суглуулан тэжээхэ гээшэдэ этигэдэггүй бэлэй. Гэнтэ үбшэн талалай нэрбээ һаань, үхэр мал барандаа газралха байһан шэнгөөр һанадаг һэн. Гадна автоматикын хүсөөр үхэр мал харуулһалгаха, эдэлүүлэгдэхэ гэжэ этигэдэггүй байһан юм. Уһа бүлэдэг арангатай, тэжээл хубаадаг гар үзүүрэй дүүжэн оньһотой бишыхан фермэдэ урданай гуримаар хүдэлмэрилжэ даданхай хүнүүд лэ этигэлгүйгоор хэлсэдэг һааб даа. Бодото байдал хүнүүдые этигүүлээ.

Тэрэниие барилгада, техническэ эзбсэгжүүлгэдэ үгтэһэн капитальна мүнгэн гурбан жэлэй туршада ашаяа харюулба гээд, «Мир» гэжэ совхоз-комбинадай экономистнууд тоолон тодорхойлоо. Энэ хадаа мал шахан таргалуулдаг иимэ томо үйлэдбэридэ тон богони болзор юм.

«Мир» гэжэ совхоз-комбинат түрүүшээр туд бүридоо дунда эзргээр 45 килограмм амидын шэгнүүртэй 36 эрэ тугал бусад ажахынуудһаа худалдажа абахадаа, килограмм бүхэнэйнь түлөө 5 тухэриг 15 мүнгэ түлэһэн байна. Байһаар ажахынуудай урмашал дээшэлүүлхын тула залуу мал худалдажа абалгын үнэ сэнгые гурба дахин шахуу дээшэлүүлбэ. Дээдэ сэнгээр таргалуулдые худалдажа олзотоһон ажахынууд үхэр малайнгаа үүлтэр һайжаруулхын, һайн үүлтэрэй залуу мал тэжээдэг болохын тула зохихо хэмжээ абаха аргатай болобо. Шахан таргалуулагдаһан малай нэмээгдэһэн амидын шэгнүүр худалдагша ажахынуудай мяха тушаалгын түсэбэй тоосоондо оруулагдахадаа, хоёр талынхидта туһатай байна.

Эрдэм ухааней үндэһөөр залуу малые шахан таргалуулгын гуримые нарижуулга совхоз-комбинадай ашаг олзын эшэ үндэһэн болонхой.

— Иимэ онол аргые али бүхы талаһаань зохёоходоо, мал шахан таргалуулгые гурбан шатада хубаариллһан байнабди,—гэжэ А. Н. Дудук хөөрэнэ.—Түрүүшынхинь-65 үдэрэй болзортой. Үшөөл хүдэржөөгүй бэстэй тугалнууд һүн тэжээлһээ холодуулагдан промышленна эрхэ байдалда тэжээгдэнэ. Хоёрдохи шатань 66-һаа 115 үдэр соо үргэлжэлнэ. Энэ хугасаада тугалнуудта холимог тэжээл, үбһэн эдюулэгдэнэ. Гурбадахи шатада—115-һаа 392 үдэртэ залуу мал эршэмтэйгээр шахан таргалуулагдана. Һүүлшын шатада — таргалуулагдажа байһан эрэ буруунуудай амидын шэгнүүр хоног соогоо дунда эзргээр 1221 граммаар нэмэгдэнэ (орон доторхи малай амидын шэгнүүрэй дунда эзргын нэмэсэ энээнһээ дүрбэ шахуу дахин бага) Нэгэ толгой мал бүхэндэ тэжээлэй зургаан единицэ гаргашалнабди. Тэжээлэй хубари дотор белок, каротин ба бусад зүйлнүүд ходо хубилагдана. Тиин совхоз худалдагдаһан мал бүхэнһөө 500 тухэригөөр олзотоно.

— Үхэрнүүдые түлжүүлхэдээ, нэгэл янзын технологи жэлһээ жэлдэ бариматлһан малшад яаха аргагүй гээгдэлдэ ородог байна,—гэжэ директор хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.— Урдань малшан гар үзүүрэй юрын багажа эмсэг гуримые рэглэдэг байгаа. Харин оньһоон жолоодолгоной хаа хаанагүй эршэтэ ажалаар малдаа үбэлэй хубаарилна, оньһоной механизмуудые хэрэглэнэ. Өнөөдөр хүдэлмэрилэгшэ тэжээл бэлэдхэлгын бүхы шатануудые; ционой бүридэл мэдэлдэг, жүүлэгдэжэ байһан ямар бүхэ үхэрнүүдые зохихо эдеэлүүлжэ шададаг.

Гүрэн лэ малые тэжээлэй үйлоор бүримүһэн хангалтаар ёһотой гэжэ түрүүшээр хүнүүд тоолодог бэлэй. Тиигээ шье олохон агропромышленна предприятинууд гол тулгуур тиимэ найдалтайгаар хүдэлдэг гээшэ ааб даа. Энэнэдэ оо доогоор хандаха ёһотойбиш гэжэ мэргэжэлтэдэ ойлгуулаһан байнаб: нютагайнгаа водноо холимол тэжээл хүдэлдан абажа, хамаг үхэр мал шэрүүн, шэмэтэ тэжээлээр өөрөө дөө хангаха шадалтайбди. Таряан ажалаа гуримшуулна ушартай бологдобо. Хахалдадаг газараа шанаржууллади, эрдэм ухааная үндэһэн агрохимическа заабарин ёһотой тэрээндэ избёосхо оруулгаа. Мүнөөдэрэй байдалаар сонгох фосфорно болон калийн үтэгжүүлгэнүүдээр дунда эрэгын нормоһоо үлэмжэ өгэхэ хангагдаһан байна. Эдэ р и и н г а з а р т а үтэгжүүлгэ оруулхын тула тодорхой түсэб табинхайбди, Гектар газар хахалха үедэ, тариалгын урда тээхи элдүүрилгэ хэрэгтэй тариалга хэхын үедэ хэдэ нэгэн тэжээлэй бодосуудые тэйб гэжэ тэрээн соо заагаа хай...

Таряан ажалда, эршэмтэй технологиин ёһоор ажалаа гоо, саг үргэлжэ, үндэһэн гуримтатайгаар» гэһэн гурбан ондоо гол ёһон хэрэглагдана. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, ургасын агротехническэ елементүүдые шатада хэрэгтэй үтэгжүүлгые гаргаһан байна. Үбэлэй үедэ тарилан болон сабшаланга 430 гектар дээрэ саһа тогтоохо ажал ябуулагдаа һэн. Колхозой механизаторнууд Л-Д. Самбуев, В. Г. Халудоров, Н. Б. Дарбаков эдэ бүхы хүдэлмэридэ эдэбхитэй хабаадаа.

Районой «Агропромлиний нэгэдэлэйхид үбэл-хабарай үедэ энэ колхозой тарилгаа дээрэ 2 мянган тонно торфо минеральна холимол үтэгжүүлгэ гаргаһан байна. Улбугай гэжэ һууринай малай байрадаа долоон автомашинаар жүүгөөшод П. Халудоров, А. Шобуев, Л. Ябжанов, Л. Кырымыгнов, А. Яхонов, Б. Матуев, В. Халудоров гэгшэд ажалладаг. ТМЭЦ гэжэ үтэгжүүлгэ хараабхын газарта гаргаһа ажалладаг гэгшэд.

ҮНДЭР УРГАСЫН ТҮЛӨӨ

Газарай ургаса дээшэлүүлхэ зорилготойгоор сонгосогдоһон габшагай хүдэлмэрин гурбан һарын үедэ район соо хаа хаанагүй эршэтэ ажалаар дэлгэрэнхэй.

Жэлһээ жэлдэ үбһэ тэжээл үйлэдбэрилгые дээшэлүүлнэ байдаг Саяанай совхозодо сонгошалан дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ иланган газа гаргагдана. Мүн эндэ бүри мартын 16-һаа эхилжэ, СНП 80/50 тэжээлэй хоёр бүлүүр станци хүдэлгэдэжэ захалаа юм.

Хэлтэгэй гэжэ һууринда Д. Д. Хосомоев, Д-Н. И. Тарбаев хоёр залуу нухэр Д. Зарбаевтай сабшалан уйлана. Эдэ нухэд 100 гектар сабшаланга нэгэ дахин үйлана. Мүн һ а б а р н у у д гэжэ һууринда В. Н. Базаровай, зарно ажалладаг. Тус звеноной гэшүүд аха дүүнэр Баглаевууд болон Г. Ж. Тырпеев гэгшэд горитой сабшалан уйланхай.

Сабшалан дээрэ бүхыдөө 3028 тонно органическа үтэгжүүлгэ гаргагдаа һэн.

Ж. ЮБУЖАЕВ.

ЗАГАҺАШАД ҮГЭРСЭ ТАРИНА

— Загаһа бариха үе үшөө ерээдүй гээшэ. Мүнөө загаһашаднай загаһа бариха хэрэгсэл тоногоо бэлдэжэ гү, али теплицэ дээрэ хүдэлжэ байна,—гэжэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Д. А. Сотнич хэлээ һэн. Тус колхозойхидой загаһа агнаха гол мэргэжэлэйнгээ хажуугаар овощ ургуулгын ажал эрхилдэг байһан тухай дуулахадаа, һонирхоһомни гайхалгүй ааб даа.

Ранжурово һууринай баруун— хойто зүггэ ургэн хорёогой саана жэрыһэн теплицэнүүдэй үндэр шэл ороймүүд хабарай хабатай наранда холоһоо ялагашан харагдана. Дүтэлхэдэмнай, зарим теплицэнүүдэй үүдэн нээлгээтэй, эндэ хүдэлжэ байгшад тэгшэ үндэр грядканууд дээрэ хюрөөгэй хибэдэнэ зөөжэ дэбдинэ. Тээ саанахана бүлэг эхэнэрнүүдтэй хөөрэлдэжэ байһанаа үндэр хүн хажуудамнай дүтэлбэ. Энэ хадаа тус колхозой овощ ургуулдаг ажахые эрхилэгшэ, агроном А. Х. Гергушкин байба.

— Манай теплицэнүүд бүхыдөө 4000 дүрбэлжэн метр газар эзэлдэг юм. Үгэрсэ ургуулдагбди, харин энэ жэлдэ үшөө помидор һуулгалсаха хүсэлтэйбди. Энэ жэл 600 центнер үгэрсэ с у г л у у л х а т ү с э б т э й б д и. Үнгэрэгшэ жэлдэ 17 центнер түсэбһөө доогуур гэхэ гү, али 583 центнер суглуулаабди,— гэжэ колхозой агроном хөөрэбэ.

Овощ ургуулагшадай үнгэрэгшэ жэлдэ түсэбөө дүүргэгүй шалтагаан иимэ юм. Тэрэ жэлдэ үгэрсын ургаса яһала һайн байгаа. Июнь—июль һарануудта теплицын үгэрсые хүн зон дуратайгаар худалдажа абаһан байха юм. Тээд август һарын үедэ худалдаа наймаанда бэрхэшээл түбэгүүд ушараа. Нютагай хүн зоной, район доторой ажахынуудай үгэрсэ худалдажа абахаяа болиходонь, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой правлени Кабанскын плодоовощной заводто хандаһан юм. Тээд заводой дирекци ороймдоо 40 центнер үгэрсэ тээжэ абаашаад, саашадаа худалдан абахаяа арсаа һэн.

— Маанадай ургуулдаг ТСХ-77 сортын үгэрсэ яһала һайн сортын гэжэ тоологдодог. Тэрэниие дабһалхадешье таатай юм. Кабанскын плодоовощной заводой арсаһан ушарые яашье ойлгохоор бэшэ. Тиигэжэ 50 центнер ургасаяа худалдаха арга олоогүй дээрэһээ үнгэрэгшэ жэлэй түсэб дүүргэжэ шадаагүй һэмди. Овощ ургуулагшадай хэдэн һарын ажалай иигэжэ хосорходо харамтай даа,— гэһэн Анатолий Харламовичай гомдолые ойлгохоор байгаа һэн.

Теплицэдэ хүдэлдэг эхэнэрнүүдтэй танилсабабди. Ажалай ветеран Н. Н. Сотнич энэ ажалда олон жэл соо хүдэлһэн байна. Байгша оной май һарада бригадынь гэшүүд тэрэниие пенсидэ үдэшэхэ юм. Үгэрсэ ургуулагшадай 14 хүнһөө бүридэһэн бригадада дүй дүршэлтэй, бэрхэ ажалшад олон: З. Б. Падкина, С. Н. Бахадеева, А. П. Хамуева, мүн бусад хэдэн хүниие нэрлэхээр.

Байгша оноо тус бригада хамтын подрядай гуримаар хүдэлнэ. Бригадын ажал онсо илгаатай. Тэдэнэр түхэреэн жэл соо хамта хүдэлнэгүй ха юм. Жэшээнь, сентябрь һара соо булта сугларжа, бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэдэг. Тиигээд бригадын гэшүүд ондо ондоо ажалда—зариманиинь губшуур болон загаһа бариха элдэб тоног зүһэбарилдаг, зариманиинь колхозой загаһашадай бригадануудай бүридэлдэ орожо, загаһа агнадаг байха юм. Харин хабарай эхин багаар дахин бултадаа сугларжа, шэнэ жэлэй үргасын үндэнэ табидаг гээшэ.

Ажалайнь хэр зэргэ оньһожоруулагдаһан тухай һонирхоходомнай, бар хүсөөр хэгдэдэг ажалай хэмжээн ехэ байба. Грядка хэхэ, дээрэнь хюрөөгэй хибэдэһэ, элдэб үтэгжүүлгэ оруулгын хүдэлмэри гараар хэгдэдэг юм. Тиигэбшье ажахын хүтэлбэрилэгшэд овощ ургуулагшадай ажалые али болохо аргаар оньһожоруулхаяа оролдодог гэжэ тэмдэглэлтэй. Энэньшье ойлгосотой, Юундэб гэхэдэ, теплицэһээ абтаһан ургаса жэл бүхэндэ ажахыда 30—50 мянган түхэригэй сэбэр олзо оршо асарна ха юм.

— Ургамалнуудые элдэб үбшэн болон хорхой сохонуудһаа хамгаалгада хэрэглэхэ аша үрэтэй препарадууд республика доторнай үгы шахуу. Бордосско уһаң болон аммиачна селитрэһээ бэшэ ондоо зүйл үгы бшуу. Бордосско уһан хадаа хүнэй бэедэ хоро хүргэжэ болодог гэжэ мэдээжэ. Мүн аммиачна селитрэ саг үргэлжэ хэрэглэжэ болохогүй гэжэ агрономическа эрдэмтэй хүн бүхэн мэдэдэг байха. Тээд эдэ хоёр препарадые һэлгэхэ аргатай сульфат аммония үгы юм,— гэжэ нүхэр Гергушкин хөөрэбэ.

Теплицын ургамалнуудые харуулһалха тушаа зүбшэл заабаринууд, ямар үтэгжүүлгэнүүдэй хэрэгтэй байһантухай хөөрэһэн брошюранууд тон хомор, байхадаа олонхинь хуушарһан номууд гэжэ хэлэлтэй. Иимэ тусхай литератураар хангалтые эмхидхэхэ, мүн түрүү дүй дүршэлөөрөө хубаалдаха, тэрэниие дэлгэрүүлхэ талаар ажал гуримшуулха хэрэгтэй. Ургамалнуудта ямар янзын, хэр зэргын үтэгжүүлгэ хэрэгтэйбэ гэжэ мэдэхэдэ, Магницкиин оньһон хэрэгсэл туһалдаг. Тээд энэ прибор һүүлэй үедэ хоморой зүйл болонхой. Зооветеснаб энэ асуудалые шиидхэхэ аргагүй гээшэ гү даа?—гэһэн агроном А. Х. Гергушкинай асуудалые тус албан зургаанай хүтэлбэрилэгшэдтэ дамжуулнабди.

Энэ жэлэй үргасын үндэнэ табилгада районой суута загаһашан, Ажалай Алдар Солын III ба II шатын орденто Н. А. Федоровой бригадын гэшүүд хабаадалсаа. Хюрөөгэй хибэдэнэ, элдэб үтэгжүүлгэтэй хара газар теплицэдэ тэдэнэр зөөнэ. Ажахыда бага бэшэ олзо асардаг энэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсажа байһан загаһашад урметайгаар хүдэлжэ байгаа бэлэй.

Т. САМБЯЛОВА.

«АГИТАТОРАЙ БЛОКНОТ»

КПСС-эй өбкомой пропаганда болон агитациин таһагай «Агитаторай блокнот» журналай 8-дахи номер хэблэгдэбэ.

«Арадай агуу баатаршалга» гэһэн түрүү бэшэг Илалтын үдэртэ зорюулагдаа.

Түсэбтэ табан жэлэй хөёрдохи жэлэй хабарай тарилгын хүдэлмэри хүдөөдэ түлэг дундаа ябуулагдана. Энэ үедэ ажахынуудта дүүргэгдэхэ зорилгонууд тухай «Хабарай таряалан дээрэ» гэһэн редакционно статья соо хэлэгдэнэ Байгша хабарай сагай уларил ехэ гандуу байна. Тиимэһээ би байгаа бухы нөөсэнүүдые элсүүлхэ хэрэгтэй. Худөөгэй партийна организацинууд хабарай тарилгатай холбоотой бухы асуудалнуудые хиналта дороо абаха уялгатай. Үзэл сурталай эдэбхитэй эршэмтэй технологи, хамтын подряд гэхэ мэтэ түрүү аргануудые амжалтатайгаар хэрэглэдэг, алмалта, арьбалалтын гурим нэбтэрүүлдэг коллективүүдэй дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ ёһотой.

«КПСС-эй социальна политика бэелүүлэгдэнэ» гэһэн ниитэ гаршаг доро «Сагай эрилтын ёһоор» гэһэн статья толилогдоо. Авторынь, Зүүн-Сибириин соёлой институтдай багша В. Гущин, Буряад ороной худөөгэй ажалшадай эрдэм, һуралсалай хэмжээнэй дээшэлжэ байһан тухай бэшэнэ.

Политическэ гэгээрэлэй байшангай методическа советдэй гэшүүн Е. Кряжев «Техникын дэбжэлтэ болон продукциин өөрынь үнэ сэн» гэһэн статья соогоо политическэ болон экономическа һуралсалай үедэ энэ темые тайлбарилха талаар методическа заабаринуудые үгэнэ.

«Үүсхэл. Бэдэрэлгэ. Дүй дүршэл» гэһэн ниитэ гаршагта хэблэгдэһэн «Ажалаараа нүлөө үзүүлхэ» гэһэн М. Антоновой корреспонденци соо Кабанскын шубуунай фабрикын Колесовой 1-дэхи фермын агитаторнууд, политинформаторнуудай ябуулгаг хүдэлмэри тухай хэлэгдэнэ.

Буряадай автономито республикын үндэһэ һуури табигшадай нэгэн М. И. Амагаевай 90 жэлэй ойдо Д. Шагдуровай «Совет засагые мандуулалсан» гэһэн статья зорюулагдаа.

«ЁҺОТОЙЛ ТЭМСЭЛ БОЛОДОГ ДАА»

Зураглал

Янгинама хүйтэн январь һарын эхээр үнгэрэгдэһэн районой түрүү механизаторнуудай, луговодуудай, ургаса ургуулагшадай зүблөөндэ хабаадалсаһан Владимир Варфоломеев элидхэл шагнажа, хүршэ ажахынуудайнгаа механизаторнуудтай уулзахадаа, олон юумэ мэдэжэ абаа һэн. Нэн түрүүлэн ургуулһан ургасаяа гээлтэ хоролтогүйгөөр суглуулжа абахада али олон бэрхэшээлэй үшөөрные тэрэ мартаагүй. Үнэхөөрөө хүшэр байгаа. Хабарай эхинһээ нажарай тэн болотор, хура бороотой, дулаан байһан аад, һүүлдэнь гандажа, иланган таряанай, хартаабхын ургасада ехэ хохидол ушаруулаа. «Родина» колхозой механизаторнууд таряа хуряалгын тогтоогдомол үрдын болзор баримталан хүлеэжэ байнгүй, поли бүхэнэйнгөө таряанай хэр эдеэшэные хирэ-хирэ болоод лэ шалгадаг байһандаа шэниисэ, өбёос, ешмээнээ эртүүр сабшажа, баал болгон унагаажа захалаа бэлэй. Нажарай хөёрдохи захадта гандажа захалһан таряаниинь «набтарханаар ургабашье, шарлажа, хоолос соохи ороһониинь хүсэд эдеэшэнхэй байгаа бшуу.

Хара-Шэбэрэй ургаса ургуулагшадай таряа хуряалгаяа эртүүр эхилхэдэ, хүршэнэрынь гайхалсаагүй. Эдэнэрһээ үни болонгүй талынгаа хүдэр томо онгосонуудые таряалан дээрэ гаргаһан байгаа.

Таряа хуряалгын түлэг эхилээд байхада, Владимир Варфоломеев үнинэй комбайнернуудай нэгэн Анвар Хайрулинтай хамта бүлэг болоод ажаллахадаа, одоол үндэр бүтээсэ харуулдаг байгаа. Комбайнернууд үдэр бүхэндэ хэхэ ажалаа түсэбөөд хүдэлмэрилхэдөө нормоёо холо үлүүлхэһээ гадна бригадынгаа бусад гэшүүдые ажалай шанга тэмсэлдэ оролсохыень уряалдаг бэлэй. Комбайнуудай бункерһаа ороохо шэрэдэг автомашинын жолоошод түрүүшын үдэрһөө эдэ хоёрой экипажые хангаха дуратай һэн. Комбайнернуудай бүтээсэтэйгээр ажаллахадал жолоошодшье таряалан дээрэ үни хүлеэжэ хоохоор сагаа үнгэргэхэгүй, олон эрьесэ хэхэ аргатай байгаа ха юм.

Дурсагдагша ажахын энэ бригадын гэшүүдэй онсо шадабаритайгаар таряагаа хуряажа байһаниинь олондо өбёогордоо ааб даа. Гол түлэб залуушуулһаа бүридэһэн Иннокентий Петрович Фурсовой хүтэлбэрилдэг энэ бригадын коллектив таряа хуряалгаяа эмхитэйгээр үнгэргэхэ, гээлтэ хоролтогүйгөөр суглуулжа абахын түлөө хамаг шадабаряа элсүүлдэг гээд, бригадир Иннокентий Фурсов хэлээ һэн. Тус бригадын механизаторнууд таряа хуряалгын хүдэлмэридэ онсо һайнаар бэлдэдэг гуримтай. Иланган хуряалгын үедэ комбайнернууд үндэр бүтээсэ харуулдаг байгаа. Комбайнернууд

ТАНИИЕ ЯМАРДАР ХАНГАНАБ

ТУРШАЛГЫН АШАГ ҮРЭ

...ний зоной ажаһуудалай хэ...ажмжэ хангалга — манай ...ирин гол зориго гээшэ. ...ний министерствын бүхы... экономическа шэнэ эрхэ ...ада хүдэлжэ эхилһээр ...тухай саг үнгэрөөд байна. ...дөө бээ даагаад хүдэл... ...олоһон ашаг олзоёо өөһэ... ...ааа дураар хубааха, хэрэг... ...болоод байхада, юумэн ...ондоо болохо юм байна. ...ө түрүүн бидэнһээ түү... ...ий хэр дүүргэгдээб гэжэ ...адаг һаа, харин мүнөө ...зондо хэды шэнээн мүн... ...ий түлбэритэй хэрэглэмжэ ...гэһэн эрилтэ табигдаа... ...болонхой гээшэ. Энэ та... ...унгэрһэн жэлэймнай ту... 100,4 процент дүүргэгдээ, ...жэлэй үнгэрһэн һараа... ...дүнгөөр түсэбэйнгөө ...элтые 106,5 процентдэ ...өөд байнабди. Ёхэ-Нарин, ...Тори, Бургалтай, Дэрэс... нютагуудтахи хүн зоной ...абадаг пунктнууд түсэ... 172,7 процент хүрэтэр ...гэһэн байха юм. Эдэ пункт... ...дай коллективүүд эконо... ...ческа шэнэ эрхэ байдалай ...аргагүй габшагайгаар хү... ...гарах.

...ойной хүн бүхэндэ дунда ...ээр хүртэдэг хэрэглэм... ...хэмжээе анхарбалнай, ...ондо 13 түхэриг 96 мүн... ...байһан һаа, 14 түхэриг 73 ...гэн хүрэтэрөө дээшэлһэн ...ба. Ондоогоор хэлэбэл, хүн ...ний ажаһуудалай хэрэг... ...ий хангалгын хэмжээн дээ... ...гэн болоно.

...обшэ зарим зүйлэй хан... ...аар районоймнай хүн зон ...ьлээ хэнадаггүй байха ...Ажаһуудалда хэрэглэгдэ... ...техникэ болон час заһа... ...лга, хубсаһа хүнар оёл... ...прокадай алба хэрэглэлгэ ...мэтээр дутагдалтай бай... ...Эдэ дутагдалнуудай... ...ушар шалтагаануудынь ...жэ юм. Техникэ заһаба... ...гэхэдэмнай, запас часть... ...ргы байдаг, час заһаба... ...мастер районой түбтэ... ...удаан үргы байгаа. Хубса... ...үнар оёхо зон үсөөрөө. ...эһээ энэ талаар хүн зо... ...най эрилтэ хэрэглэмжэ ...аар хангагдана гэжэ мэ... ...шухала. Прокадай ал... ...хүнэй хэрэглэмээр шэ... ...юумэн үнгэрһэн жэлдэ ...огүй. Тиимэһээ эндэ ямар... ...хубилалта үзэгдэбгүй ...

...үдэлмэрилэгшэ бүхэнэймнай ...соо хэхэ ёһотой хүдэлмэ... ...ын түсэбтэ хэмжээн 1986 ...о 3669 түхэриг хүрөө гэ... ...гү, али урда жэлэйхиһээ ...процентээр ехэ болоһон ...ба. Бодото дээрээ хүн зо... ...хэрэглэмжэ хангалгын ...нэн ургахадаа, хүдэлмэ... ...жэ байгшадай тоо тэрэл ...аараа үлөөгдэһэн байна. ...лэнээ, ажалай бүтээсэ дэ... ...ааз, хангалгын шанар һай... ...аа гэхэдэ болохо.

Ажалшадаймнай салин хүл... ...х 1986 ондо дунда эрэгээр ...1 түхэриг 40 мүнгэн болоо. ...аа жэлдэнь 112 түхэриг 10 ...гэн байһан юм. Материаль... ...урмашуулгымнай фондо ...

11,3 мянган түхэриг тоологдоно. Энэмнай 1985 онойхиһоо 61,4 процентээр ехэ гээшэ. Элдэб гаргашаяа хорооһоной, голодоһогүй продукци гаргадаг болоһоной ашаар энэ фонд бии болодог. 1985 ондо хүдэлмэришэдтөө шагнал барюулалгада 1,6 мянган түхэриг һомолһон һаа, хойто жэлдэнь 2,4 мянга болгоо һэмди. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые ба аһба хаагшадые шагналгада 2,9 мянган түхэриг үгтөө һэн. Богонёор хэлэхэдэ, 1986 ондо үрмашуулга болон шагналда урда жэлэйхитэй сасуулбал, 60 процентээр ехэ мүнгэн һомологдоһон байна. Энэ мүнгэн хаанаһаа бии болоно гээшэб гэхэдэ, оёнэдымнай олоһон ашаг олзоһоо ороно.

Хүн зоной жэлһээ жэлдэ, үдэрһөө үдэртэ ургажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые сагай эрилтын ёһоор хангахын тулада манай предприятида шэнэ шэнэ арганууд, нэмэлтэ хэрэглэмжэ хангалга нэбтэрүүлэгдэнэ. Тэдэнэй ашаар нёдондо 6,7 мянган түхэриг ороһон байна. Эдэмнай юуб гэбэл, шэнэ моодын ёһоор һайханаар үнэгэ тайруулга, заһуулга, хубсаһа хунар оёходоо, түхэл маягыень алдуулхагүй шэнэ аргануудые хэрэглэлгэ, богони саг соо гутал заһаад үгэлгэ гэхэ мэтэ болоно. Тиихэдэ малгай олоор оёдог болоообди, хубсаһа хунар гоёожо, миндаһаар элдэб шэмэглэлнүүдые хэжэ эхилэнхэйбди.

Дээрэ манай предприятиин хүн зондо дурадхадаг, бүтээдэг хангалгын янзанууд түхай тобшо тэдыгээр тогтожо хэлэбэб. Тиигэхэ зуураа, хамагай шухала юумэн — шанар дээрэ тогтохо хэрэгтэй байна. Муугаар хэгдэһэн, оёгдоһон продукци манай албанда бусаагдадаг гээшэ. Захил хэгшэдэй захилнуудаа бусааха ушар нилээд үсөөрөө. Хэрбээ 1985 ондо дун хамта 1150 захил бусаагдаһан байгаа һаа, харин 1986 ондо 410 болотороо хороо. Илангаяа олоор хубсаһан, телевизор, холодильник гэхэ мэтэ бусаагдадаг һэн. Мүнөө захилай дүүргэдэхэ болзоршье яһала баримталагдана гээшэ. Тиимэһээ хүн зоной зүгһөө гомдолнуудай ороло үсөөрэнхэй юм.

Управлениимнай материально-техническэ үндэһэ һуури 1986—1987 онуудта ехэ хүгжэлтэ абаагүй. Зүгөөр Белоозерск һууринда захил абалгын пункт эмхидхэхын тулада 1986 ондо хоёр квартиратай гэр үгтөө һэн. Тиихэдэ Петропавловка һууриндахи ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын байшан Буряадай АССР-эй Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министерствын һомолһон зөөреэр үргэдхэгдэжэ байна. Бооцидо һаяар шэнэ пункт нээгдэхэнь.

КПСС-эй райкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет болон РСФСР-эй Минбытэй коллегиин 1986 оной августын 15-да абаһан хамтын тогтоолой үндэһөөр манай райондо хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха 3 байшан бариндахаар хараалагдаһан аад, проектносметнэ документаци нэгэндэньшье мүнөө болотор хэгдээгүй байна. 1986—1987 онуудта Армаг, Дээдэ-Тори, Боргой, Сагаан Усун нютагуудта захил абалгын комплексно пунктнууд (КПП) ашаглагдажа эхилхэ ёһотой аад, нэгэнииньшье бариндажа эхилээдүй байна. Захил тушаажа абаха газарай дуталдадаг дээрэһээ тэндэ хүдэлдэг хүнүүд захилаа гэртээ абана. Даб дээрээ 10 хүдэлмэрилэгшэднай хүн зоной захил өөрынгөө гэртэ тушаажа абана. Энэмнай һайшаалтай юумэн бэшэ аад даа.

Манай районой үйлэдбэриин управленидэ 147 хүн ажаллана. Тэдэнэймнай 29 процентнь 30 наһа хүрөөдүй залуушуул юм. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэднай 12. Ахамад инженернай ажалай ехэ дуршэлтэй, партиин гэшүүн. 1974 онһоо манда хүдэлдэг.

Ажал хэрэгээ бригадна аргаар эмхидхэлгээ үргэдүүлхые оролдонобди. Хэрбээ 1985 ондо 3 тиимэ бригада бии һаа, мүнөө 5 болонхой. Тэдэнэймнай 3-ниинь КТУ хэрэглэнэ, нэгэ нарядаар хүдэлнэ. 13 хүн гэртээ байгаад ажал хэхэ гуримда оронхой байна. Тэдэмнай — 10 тушаан абагша, 2 гуталшан, 1 оёдолшон — 1986 ондо 62 мянган түхэригэй хэрэглэмжэ хангалгын хүдэлмэри хээ юм. «Бурятбыттехникэ» нэгэдэлэй часай мастер хэлсээнэй ёһоор манда ерэжэ, хараалагдаһан болзор соогоо хүдэлнэ.

Социалис мурысөөнэйнгөө дун квартал бүхэндэ гаргадагбди. Мурысөөндэ илагшад Хүндэлэлэй грамота болон мүнгэн шангуудаар шагнагдадаг юм. Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй ажалай дүнгүүд цехүүд соонь эгээл зоной хараха газарта үлгэгдэдэг, 1986 ондо дэлгэрһэн социалис мурысөөнэй дүнгөөр манай предприяти министерство соогоо хоёр дахин, мүн районойнгоо предприятинуудай дунда 2 дахин түрүү һуурида гараһан алдартай. Иигээд байхада, экономическа шэнэ эрхэ байдалда орожо хүдэлһэмнай, ашаг үрэеэ яһала харуулба гэжэ жэлэй дүнгүүд дээрэһээ хэлэхэ байнаб. Түрүүн бэлдхэлэй хүдэлмэри нилээд үргэнөөр ябуулагдаа һэн. Партийна болон экономическа һуралсалай хэшээлнүүд хүмүүжүүлхы горитой үүргэ дүүргээ. Цехүүд соомнай энэ талаар һуралсал мүнөөшье үргэлжэлнөөр.

Б. ЛАБАРОВ,
Зэдын районой хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын үйлэдбэриин управлениин начальник.

ХУБИ ЗАЯАГАА НЭГЭДҮҮЛБЭ

Нэяшаг Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Элһэн нютагта шэнэ айл мүндэлбэ. Ушарынь гэхэдэ, тус түрэ архидалгагүйгөөр үнгэргэгдөө. Хүбүүнэй эсэгэ колхозой үнинэй гэшүүн, ажалай түрүүшүүлэй нэгэн Владимир Санхарович Аюшеев, эхэнь Вера Харамаевна Аюшеева мүн лэ колхозой үйлэдбэри дээрэ ажалладаг юм. Вячеслав Аюшеев авиационно заводто ажалладаг басаган Лариса хоёрой түрэ Барханай «Баяр» гэжэ гэрлэлгын ордон соо үнгэрбэ. Түрэ дээрэ баяртай, хүхюутэй хөөрэлдөөн болоо, залуушуулда һонирхолтой олон үреэлнүүд хэлэгдээ. Түрэ эмхитэйгээр үнгэрбэ.

Аюшеевтэн долоон үхибүүтэй юм. Тэдэнь бултодаа ехэ боложо, аба, эжыдээл адляар ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлэгдэһэн байна. Барилгашан мэргэжэлтэй Владимир Аюшеев «Баяр» гэжэ гэрлэлгын ордон бодхоолсоһон юм гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Б. ДОНДУПОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Хурамхаан.

Нэмэт тал

АЛДАРТА ҮНҮҮД ТУХАЙ

Буряадай номой хэблэлдэ ...тэй үедэ гаргагдажа, М. ...ыкиин нэрэмжэтэ библио... ...ын номой жасада ороһон ...нуудые нэрлэбэл, Н. А. Ху... ...уевай «Ажалай үүсхэлэй ...у дэлисэ» гэжэ номые ту... ...лэн дурдахада болоно. Энэ ...м хадаа стахановска хүдэ... ...нэй 50 жэлдэ зорюулаг... ...хай юм.

Арадай депутадуудай сель... ...о болон поселково Советүү... ...хүдэлмэридэ зорюулагда... ...ын «Шэнэ эрилтэнүүдтэ ха... ...усажа» гэһэн брошюра ...Д. Дагбаев, В. Г. Гумпы... ...гэшэд уншагшадай ан... ...ралда дурадхана. Яруунын ...ойной Эгэтын-Адагай сель... ...о Советдэй, Хойто-Байгалай ...ойной Шэнэ-Уоянай посел... ...ово Советдэй хүдэлмэри, Түн... ...нэй районой Хужирай сель... ...о Советдэй депутат Д. Хай... ...кова, Бэшүүрэй районой ...ировэй сельскэ Советдэй де... ...утат Е. Лобановагай ажал ...ууулга, Кабанскын районой ...аменскын поселково Сове... ...ой депутадуудай бүлэгэй бо... ...н арадай депутадуудай сель... ...о, поселково үшөө хэдэн ...оведүүдэй хүдэлмэри тушаа ...ошюра... соо хэлэгдэнэй.

«Забайкалецуудай харуул... ...ан баатаршалганууд» гэһэн ...согсолбори хадаа («Ю. В. Зи... ...тин согсолбориоо) энээн... ...ө урда хэблүүлэгдэһэн «Эсэ... ...оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй ...үлөө тэмсэлшэд» гэһэн ниин... ...о долоон согсолбориин үр... ...лжэлынь болоно.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын ...ууехэ дайнай ветеранууд ...ойто-Байгалай районой Ниж... ...еангарск поселогто ажаһуу... ...аг П. М. Бронников, Мухар... ...шбэрэй районой Зангин ...уурида ажаһуудаг Н. П. ...имитов, Сэлэнгын районой ...амша һууринда ажаһуудаг Д-Н. О. Гомбоев, мүн Т. М. ...айорова, Л. И. Мондоев бо... ...он бусадай дайшалхы зам ...түхай журналистнууд Д. Цы... ...ренов, Л. Мельникова, С. Хан... ...ажапов, Л. Иванова болон ...бусад бэшэнэ.

М. ДОНДУБОН.

Александр Ульяновай саазалуулагдаһаар 100 жэл мүнөөдэр гүйсэбэ

Ульяновтанай гэр бүлэдэ 1887 оной май һара үйдхар гашуудал асараа һэн. Александр III хаанние алаха һэдэлгэ бэлдэлсэһэнэйнгээ түлөө Владимир Ильичэй аха, революционер-народоволец Александр Ульянов Шлиссельбургска түрмэдэ саазалуулһан байна. Совет орондо тэрэнэй дурасхаалые нангинаар хүндэлдэг. Ульяновскда, Симбирскэ гимназиин аха дүүнэрэй һурадаг байһан хуушан байшан соо «В. И. Ленинэй түрэһэн нютаг» гэһэн түүхэ-дурасхаалай заповеднигэй хүдэлмэрилэгшэд Ульяновуудай эдир наһанай жэлнүүд тухай дэлгэрэнгы экспозиси эмхидхэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Александрай химическэ туршалгануудые хэдэг гэрэй дэргэдэ экскурси боложо байна. Ульяновтанай гэрэй хажууда энэ лабораториинь оршодог байһан (мүнөө эндэ В. И. Ленинэй гэр-музей).

ТАСС-ай фотохроника.

Совет сүүд социалис хуули ба гурим журам, социалис зоори аршаран хамгаалдаг, эрхэтэдэй эрхэнүүдые сахидаг, манай хуулинуудые хүндэлдэг байхаар тэдэнние хүмүүжүүлдэг гээшэ. Бүхы обществодол адли, демократиин үндэһэ һуури дээрэ совет сүүд хубилагдана. Арадай судьянарые һунгаха һунгалтын урда тээ СССР-эй юстициин министр Б. В. Кравцов энээн тухай ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэһэн байна.

ДЕМОКРАТИИН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИИЕ ГҮНЭГЫРҮҮЛХЭ

— Мүнөө үедэ арадай судьядa ямар гол эрилтэнүүд табигдана гээшэб?

— Ажал хэрэгээ һайн мэдэхэ арюун зуб ябадалтай, үнэн сэхэ, дутуу дундануудтай эбсэшэгүй байха эрилтэ табигдана. Һүүлэй үедэ уголовно болон эрхэтэнэй хэрэгүүдые хаража үзэлгын шанар һайжараа гээд хоналтатайгаар тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хуули эбдэхэ ябадал саралгада сүүдүүд бүри эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо. Олониитэдэй тэдэнэрэй холбоо барисаан һайжараа. Энэнь болбол манай кадрнуудые шэлэн табиха, бурилдүүлэн хүмүүжүүлхэ талаар партийна, совет органуудай, юстициин хамтаараа ябуулдаг хүдэлмэриин үрэ дүн болоно.

Социалис хуули эбдэхэ талаар, илангаяа зарим судьянарай хүдэлмэридөө хайша хэрэг, мэргэжэлэй талаар һула бэлэдхэлтэй байһанһаа боложо, эрхэтэдые үндэһэ баримтагүйгөөр сүүдлэлгэтэй холбоотой дутуу дундануудые өөёоронгүй байжа болохогүй.

Һунгалтын ээлжээтэ кампани хадаа юстициин органуудай хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгаха, сүүдэй ажал ябуулгада бии байһан дутуу дундануудые усадхаха, ажалшадтай холбоо барисаа бэхижүүлхэ, алба-та уялгаяа жэншэдгүй дүүргэхын түлөө кадрнуудта эрилтэ шангадхаха талаар хэмжээнүүдэй таһаршагүй хубинь болохо ёһотой. Теэдшье 15 мянган шахуу кандидадуудай дүрбэнэй нэгэ тухайтай хубинь сүүдэй хүдэлмэридэ түрүүшынхиеэ дурадхагдаха байна ха юм.

— Һунгалтада бэлдэхэ үедэ һунгагшадай юстициин хүдэлмэрилэгшэдэй хаа хаанагүй уулзалгын үнгэргэгдэхэдэ, сүүдүүдэй ажал ябуулгада болохо хубилалтанууд тэдэнэрые һонирхуулха байха. Эдэ асуудалнуудта та, юун гэжэ харюусаха байнабта!

— Эрхэтэдэй эрхэнүүд болон бодото аша туһые хангадаг гуримууд нэн түрүүн нарижуулан һайжаруулагдаха ёһотой. Гэмнэлгын хэгдэжэ эхилһэн сагһаа хойшо энэ хэрэгтэ хамгаалагшые хабаадуулха үндэһэ баримтануудые үргэдхэхэ арга боломжые эрдэмтэд, мүн юстициин ажал ябуулагшад шэнжэлнэ. Хамгаалагшын гү, али гэмнэгшын тодорхой эрхэ түлөөлэлгэ олгонгүй, сүүдэй хэрэгтэ хабаадахын тулада өөрынгөө түлөөлэгшые дэбжүүлхэ эрхэ ажалша коллективүүдтэ, ниитын эмхинүүдтэ олгохо асуудал тон шухала. Хэрэгые зубөөр, үндэһэ баримтатайгаар хаража үзэхэдэнь, тэрэ сүүдтэ туһалха, энэ хэрэг тушаа коллективэй һанамжые сүүд дээрэ хэлэхэ, сүүдэй шиидхэбэриие коллективтэ хүргэхэ уялгатай.

— Сүүдэй зургаануудай ажал ябуулгые шэнэдхэн хубилгаха гол шэглэлнүүд ямар гээшэб? Энэ хэрэг хэр ябуулагданаб!

— Совет сүүдэй системын гол хубинь болохо нэн түрүүн арадай сүүдэй үүргэ болон нэрэ хүндые тубхын түрүүн дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Хоёрдохёор, баталан абаһан шиидхэбэринүүдэйнь хуулида таруу ба үндэһэ баримтатай байхын түлөө судьянарай харюусалга шангадхаха. Тэдэнэрэй толгойлдог коллективүүдэй хүдэлмэриие эмхидхэлгэдэ сүүдүүдэй түрүүлэгшэнэрэй, үүргэ ба харюусалга онсо удха шанартай боложо байнхай. Гурбадахяар, сүүдүүдэй хүмүүжүүлгын-һэргылэмжын ажал ябуулгын хэмжээе дээшэлүүлхэ гээшэ онсо шухала. Тиин һүүлшынхинь, дурбэдэхинь гэбэл, эрдэм-техникын арга хэрэгсэлнүүдые бодото байдалда үргэнөөр нэвтэрүүлхэ, манай эрхим хүдэлмэрилэгшэдэй дүй дүршэлые дэлгэрүүлхэ эрилтэ үе сагаар табигдана.

Социалис хуули ба гурим журам бэхижүүлхэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ олониитын үзүүлдэг нүлөө ехэтэй арга гэбэл, хүнэй хуби заяа шиидхэхэ хэрэг бэелүүлгэдэ арадай заседательнуудай хабаадалга мүн болоно.

СССР-эй Верховно Советэй һаяшаг болоһон пленум дээрэ тогтоол баталагдан абтаа һэн. Арадай заседательнуудтай сүүдүүдэй бэелүүлдэг ажал ябуулгада демократиин үндэһэ һуури гүнэгэырүүлхэ, эрхэтэнэй болон уголовно хэрэгүүдые хаража үзэлгэдэ заседательнуудай хабаадалга хуулиин ёһоор гуримшуулха олохон асуудалнууд тэрээн соо харуулагданхай.

«...АЛТАН ЗАГАҺА БАРИХА ААЛАМБИ?»

УРАН ЗОХЁОЛШО Балдан Ябжанов гансашье түрэл Буряадтаа бэшэ, харин совет орон соогоо, хилын саанашье мэдээжэ боложо байһан уран зохёолшо гээшэ. Бүри дүшөөд онуудта гуурһаяа туршажа үзэбэшье, тэрэнэйнгээ орёо оньные имагтал жараад онуудта ойлгон тайлбарилжа, үнэхөөрөө уран бэлигтэй байһанаа гэрэлэлээ һэн.

Хүн бүхэнэй, илангаяа уран зохёолшо хүнэй хуби заяан онсо өөрсэ, орёо юм гэлсэдэг. Энээнэй зуб байные Балдан Ябжановай ажалай намтар, зохёохы замынь гэрэлэлнэ гээшэ. Түрэһэн Хоймортоо тоомоо таһарһаар, зундаа бухал шэрэһээр, һургуулиин богоно алхаһаар ябатарнь дайн эхилшоо һэн. Аюулта муухай дайсад Эхэ орондмнай добтолжо, Балдан Ябжановай ба тэрэнэй үеын үхибүүдэй бага наһанайнь эшэгэн энеэдэ буляагаа бэлэй. Дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ гартаа буу барижа, дайсадтай тэмсээшьөгүй һаа, Балдан Ябжанов өөрынгөө хаба соо, шадалайнгаа зэргээр Илалтын түлөө тэмсэлдээ ахир багахан бэеэрээ анзаһашье даажа ябаа, хашан сар хүтэлөөд, уйдхар гашуудалаар манаһан таряалан дэрэ борнойгооршье бурьюулаа. Иигэжэ Илалтын мандахын тула хэшээл һургууляа орхижо, таряа, үбһэ хуряалсажа ябатарнь, эдир наһанийнь үнгэршоо бэлэй. Эдир наһан гэжэ даа. Тэрэ сагай эдир наһан ямар һэм даа? Балдан Ябжановай үетэн бага наһанһаа ажабайдалай шэрүүн һалхинда шэрбэгдэн, хатуу сагай эрхэ байдалаар эдир наһаяа алад алхажа, дайнда унаһан эсэгэнэрээ, аханараа халажа ороо бшуу.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо мүнөө хүрэтэр Балдан Ябжанов ажабайдалай орёо харгыгаар ябахыса ябаа, хара сагаан хоёрой дали дээрэ ниидээ, хатуу зөөлэн хоёрые үзэхысэ үзөө. Түрэлхиин уран бэлигтэй һэн тула тэрэ Улаан-Удын П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищида, Свердловскын консерваториде, Буряадай үрэнэй багшанарай институтда, Москвагай М. Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институтдай дэргэдэхи Дээдэ литературна курсада һураа. Балдан Ябжанов «Буряад үнэн» газетэдэ корректорэй туһалагшаар, буряад театрта артистаар ажаллаа. Сэрэгэй албанай һүүлээр модо бэлэдхэлгэдэ, ПВЗ-дэ (мүнөө ЛВРЗ) токарёор, долоон жэлдэ комбайнай штурвальщигаар ажаллаа, шэнэ газар хахалалгада хабаадаа. Иигэжэ ябахадаа, Балдан Ябжанов литературада дуратай һэн тула уран гуурһаа орхингүй, тэрэнэйнгээ хатуу зөөлэнние туршажа, хододоо бэшэжэл ябаа.

Олон янзын ажалда ябажа, ажабайдалай баян дүй дүршэлтэй болоһон, уран гуурһанайнгаа шэдэ ойлгоһон хойнөо зохёол бэшэлгын хүшэр хэрэгтэ хойшолонтогүйгөөр шунан ороо һэн.

Тиигэжэ уран зохёолшо туруушынгээ үнэн бодото зохёол болохо «Хойморой шудхэр» гэһэн рассказаа 1960 ондо гаргаһан байна. Энэ рассказынь хуушан сагай үлэгдэлые, хуталша хуурмаг бөө ламанарые, мухар һүзэгшэ зонние шүүмжэлһэн тула, уран найруулгаараа, удхаараа һайн байжа, уншагшадай һонирхол татаһан байха юм.

Энэ рассказайнгаа удаа уран зохёолшо «Хүлеэгдэгүй уулзалга» гэһэн түрүушынгээ ном хэблэн гаргаба. Гэбэшье уран зохёолшын хоёрдохи ном — «Майтагсаан» гэһэн рассказ, новеллэнүүдэйнь суглуулбари — удхаараа ба уран найруулгаараа үлүү һайн байжа, олон тоото уншагшадые баярлуулаа бэлэй.

Энэ ном соонь оруулагдаһан «Майтагсаан бидэ хоёр», «Халтар», «Гурбан хуби заяан», «Тэмсэл», «Багшамни», «Нэшхэлэй олзо», «Арюун нүхэсэл», «Танил дуун», «Үнэн сэдьхэлэй үгэ» гэһэн зохёолнуудынь уянгаар дүүрэн, философско удхатай һэн тула гансашье үзүүдые бэшэ, мүн наһажаал хүнүүдые уяруулһан, тэдэнэй һанаа сэдьхэлые хүдэлгэһэн байха юм. Илангаяа үхибүүдэй образууд һонирхолтойгоор, ухаан бодолдо бүхөөр хадуугдахаар үгтөө. Жэшээлхэдэ, Майтагсаан, Майдархан, Доржо, Бата, Буда гэгшэдэй гүлмэрхэншье һаа, гүн удхатай ажал хэрэг, һанал бодолынь, хүсэл эрмэлзэлынь уншагша бүхэндэ мартагдаха аал? Мүн баһа тэдэнэрэй эхэ, эсэгэ болохо Сэрэмжээ хээтэйн, ангууша Дагбын, Сэндын Габаа, Сампилай Согто, Жарпын Содбо гэгшэдэй, мүн бэшэшье юрын хүнүүдэй образууд үнэншэмэ зубөөр харуулагдаһан байна.

Эдэ рассказуудайнгаа удаа Балдан Ябжанов «Саяанай домог» гэһэн түрүушынгээ томохон туужа 1971 ондо хэблүүлэн гаргаа һэн. Энэ туужань республикымнай уншагшадта һайшаагдаа.

Һүүлээрнь 1974 ондо энэ туужань ород хэлэн дээрэ оршуулгажа, Москвагай «Современник» хэблэлдэ барлагдан гараа, удаань поляк хэлэн дээрэ оршуулгаадаа, Варшава хотодо хэблэгдээ һэн.

«Саяанай домог» гэһэн энэ туужа соогоо уран зохёолшо Саяан уулынгаа хормойдохи Таһархай тосхоной хүн зоной дайнай үедэхи ажабайдалые уран шадабаритайгаар харуулһан байна. Дайнай түрүушын хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ хүн зоной ажабайдал хатуу шэрүүн, айл бүхэндэ үйдхар гашуудал ерэжэ, эдир үхибүүд хара багаар хүдэлмэриин амта үзэжэ, анзаһа, борнойн хүсэ туршажа, дан эртүүр хүдэржэхэ баатай болоо һэн. Тиин зохёолой гол герой болохо Галдан хүбүүн гансашье газар хахалалсажа, үбһэ хуряалсаа бэшэ, мүн уран бэлигтэй байһан тула хуурша үбгэн Майсан багшатаха концерт наада харуулжа, олоһон олзо мүнгөөрөө фронтдо туһалхые оролдон хүмүүжэнэ гээшэ.

Үбгэн залуу хоёр хууршадай һайхашаалтай образуудһаа гадна гал золоо олонгүй гашуудажа, уйдажа ябаһан Сэрэмжын, Үнэн харгыгаа алдажа, үхэжэ хосорһон Сэсэрэнэй образууд һонирхолтойгоор зураглагдаһан байна. Мүн баһа колхозой түрүүлэгшэ Бабу Сыренович, мори харууһалагша Гэлэг үбгэнэй, Гатаб, Маглади Дэнсэмаа гэдэг залуушуулай образууд богонёоршье һаа, үнэншэмэ зубөөр үгтөө.

Юрэнхы дээрээ Балдан Ябжановай «Саяанай домог» гэһэн туужа баримтата үндэһэтэй, уран найруулгаараа ба удхаараа хүсэд хүртэй зохёол боложо, үлэм саашадаа ургажа, мэргэжэл шадабарияа дээшэлүүлжэ ябаһыень гэршэлээ һэн.

Энэ туужынгаа һүүлээр Балдан Ябжанов «Зоной хэшэг» гэһэн романаа 1983 ондо хэблүүлэн гаргажа, олон тоото уншагшадайнгаа урма баяр тэдхэһэн байна. Уран зохёолшо роман соогоо мүнөө үсын худөө нютагай хүн зоной ажабайдалые, һанал бодолые, хүсэл эрмэлзэлыень зубөөр харуулһан. Худөө ажахын хүгжэлдалша хуурмаг бөө ламанарые, мухар һүзэгшэ зонние шүүмжэлһэн тула, уран найруулгаараа, удхаараа һайн байжа, уншагшадай һонирхол татаһан байха юм.

Энэ рассказайнгаа удаа уран зохёолшо «Хүлеэгдэгүй уулзалга» гэһэн түрүушынгээ ном хэблэн гаргаба. Гэбэшье уран зохёолшын хоёрдохи ном — «Майтагсаан» гэһэн рассказ, новеллэнүүдэйнь суглуулбари — удхаараа ба уран найруулгаараа үлүү һайн байжа, олон тоото уншагшадые баярлуулаа бэлэй.

Энэ ном соонь оруулагдаһан «Майтагсаан бидэ хоёр», «Халтар», «Гурбан хуби заяан», «Тэмсэл», «Багшамни», «Нэшхэлэй олзо», «Арюун нүхэсэл», «Танил дуун», «Үнэн сэдьхэлэй үгэ» гэһэн зохёолнуудынь уянгаар дүүрэн, философско удхатай һэн тула гансашье үзүүдые бэшэ, мүн наһажаал хүнүүдые уяруулһан, тэдэнэй һанаа сэдьхэлые хүдэлгэһэн байха юм. Илангаяа үхибүүдэй образууд һонирхолтойгоор, ухаан бодолдо бүхөөр хадуугдахаар үгтөө. Жэшээлхэдэ, Майтагсаан, Майдархан, Доржо, Бата, Буда гэгшэдэй гүлмэрхэншье һаа, гүн удхатай ажал хэрэг, һанал бодолынь, хүсэл эрмэлзэлынь уншагша бүхэндэ мартагдаха аал? Мүн баһа тэдэнэрэй эхэ, эсэгэ болохо Сэрэмжээ хээтэйн, ангууша Дагбын, Сэндын Габаа, Сампилай Согто, Жарпын Содбо гэгшэдэй, мүн бэшэшье юрын хүнүүдэй образууд үнэншэмэ зубөөр харуулагдаһан байна.

Эдэ рассказуудайнгаа удаа Балдан Ябжанов «Саяанай домог» гэһэн туужа түрүушынгээ томохон туужа 1971 ондо хэблүүлэн гаргаа һэн. Энэ туужань республикымнай уншагшадта һайшаагдаа.

Һүүлээрнь 1974 ондо энэ туужань ород хэлэн дээрэ оршуулгажа, Москвагай «Современник» хэблэлдэ барлагдан гараа, удаань поляк хэлэн дээрэ оршуулгаадаа, Варшава хотодо хэблэгдээ һэн.

«Саяанай домог» гэһэн энэ туужа соогоо уран зохёолшо Саяан уулынгаа хормойдохи Таһархай тосхоной хүн зоной дайнай үедэхи ажабайдалые уран шадабаритайгаар харуулһан байна. Дайнай түрүушын хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ хүн зоной ажабайдал хатуу шэрүүн, айл бүхэндэ үйдхар гашуудал ерэжэ, эдир үхибүүд хара багаар хүдэлмэриин амта үзэжэ, анзаһа, борнойн хүсэ туршажа, дан эртүүр хүдэржэхэ баатай болоо һэн. Тиин зохёолой гол герой болохо Галдан хүбүүн гансашье газар хахалалсажа, үбһэ хуряалсаа бэшэ, мүн уран бэлигтэй байһан тула хуурша үбгэн Майсан багшатаха концерт наада харуулжа, олоһон олзо мүнгөөрөө фронтдо туһалхые оролдон хүмүүжэнэ гээшэ.

Үбгэн залуу хоёр хууршадай һайхашаалтай образуудһаа гадна гал золоо олонгүй гашуудажа, уйдажа ябаһан Сэрэмжын, Үнэн харгыгаа алдажа, үхэжэ хосорһон Сэсэрэнэй образууд һонирхолтойгоор зураглагдаһан байна. Мүн баһа колхозой түрүүлэгшэ Бабу Сыренович, мори харууһалагша Гэлэг үбгэнэй, Гатаб, Маглади Дэнсэмаа гэдэг залуушуулай образууд богонёоршье һаа, үнэншэмэ зубөөр үгтөө.

Юрэнхы дээрээ Балдан Ябжановай «Саяанай домог» гэһэн туужа баримтата үндэһэтэй, уран найруулгаараа ба удхаараа хүсэд хүртэй зохёол боложо, үлэм саашадаа ургажа, мэргэжэл шадабарияа дээшэлүүлжэ ябаһыень гэршэлээ һэн.

Энэ туужынгаа һүүлээр Балдан Ябжанов «Зоной хэшэг» гэһэн романаа 1983 ондо хэблүүлэн гаргажа, олон тоото уншагшадайнгаа урма баяр тэдхэһэн байна. Уран зохёолшо роман соогоо мүнөө үсын худөө нютагай хүн зоной ажабайдалые, һанал бодолые, хүсэл эрмэлзэлыень зубөөр харуулһан. Худөө ажахын хүгжэлдалтын орёо асуудалнуудые мүнөө сагай эрилтын ёһоор шиидхэхые оролдоһон байна. Эзэлжэ, эдэлжэ һууһан газартаа эзэн ёһоор хандахе, шэнэ түрүү арга боломжонуудые хэрэглэжэ, ажахы эрхилэлгын шэнэ гурим нэбтэрүүлжэ, колхозоо баяжуулха, хүн зоной ажабайдалые социальна ба соёл болбосоролто байдалай хэмжээе дээшэлүүлхэ гэһэн асуудалые зохёол соогоо гол асуудал болгоһон байна.

Романай гол геройнуудай нэгэн болохо Тоорын колхозой түрүүлэгшэ Ардан Иринчинович Сыренов худөө ажахын мэргэжэлгүйшье һаа, ye сагайнгаа эрилтэнүүдые зүбөөр ойлгодог, партиингаа, гүрэн түрынгөө уялга зорилгонуудые үндэр дээрэ тоолодог хадаа таряашадтаа, малшадтаа, мэргэжэлтэдтэ этигэдэг, сэдьхэл бодолыень ойлгон дэмжэдэг тула, тэдэнэйнгээ эдэбхи үүсхэлые, бэлиг талаанние зубөөр эмхидхэжэ шададаг байһан тула ажахыгаа үргэжэ, түрүү зэргэдэ гаргажа, колхознигуудай эгээл хүндэтэй, эгээл найдалтай хүниинь болоһон байна. Ардан

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ СОЛО ДУУДАГДАА

Улаан-Удын локомотив-вагон заһабарилгын заводто аппаратна цехэй нээгдэһээр 25 жилэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэ үнэрһэн амаралтын үдэр заводой Соёлой ба техникын ордон соо баяр ёололой оршон байдалда үнэрбэ.

Энэ үдэр Соёлой ордоной гоёор шэмэглэгдэнхэй фойе соо тус цехэй коллектив бүгэдөөрэн шахуу сугларае. Огсом дорюун хүгжэм зал дүүрэн эзэлжэ, һайндэрэй зали нэмэнэ. Залай ханада «Ажалаймнай амжалтануд — һунгалтын үдэртэ» гэһэн уряалозунг үлгэгдэнхэй. Хажуудань энэ удэшын һүлдэ тэмдэг яларна.

Цехэй хүдэлмэришэдэй өөһэдынь, мүн ажалай болон дайнай ветерануудай суглуулһан фото-зурагуудтай альбом эндэ табигданхай. Мүн заводой, цехэй түүхэ тухай хөөрэһэн выставкэ сугларагшадай анхарал татана.

Уданшьегүй хүгжэм таһалдаже, тус Соёлой ордоной нийтэ-политическэ таһагые даагша И. Красикова айлшадые һуухыень урижа, ойн баярта үдэрөөрнь үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

Завод дотороо эгээ хүндэтэй хүнүүдэй нэгэн, ажалай ба партийн ветеран, түрүүшын паровоз хабсаргалгада хабаадалсаһан Семен Григорьевич Попов зал соо һуугшадай дунда бии. Тэрэ таби гаран жэлэй туршада Коммунис партийн гэшүүнэй үндэр нэрэ зэргэ нариналр сахижа ябадаг хүн. Семен Григорьевич «Шанарай отличник» гэһэн тэмдэгтэ, «Хүндэтэ түмэр замшан», «Алтан гартай мастер» гэһэн нэрэ зэргэдэ завод дотороо эгээ түрүүн хүртэһэн юм. Тэрэнэй ажабайдал, ажал хэрэг ороной гоо, заводойнгоо, цехэйнгээ хуби заяантай, түүхэтэй нягта холбоотой. Семен Григорьевич 1934 ондо заводто хүдэлхэеэ ороһон намтартай. Тэрэ гэһээр 53 жэл үнгэрөө. Заводой үйлэдбэриин түрүүшын алхамууд, түрүүшын табан жэлнүүд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүд, дайнай ехэ хохидолдо ороһон гүрэн түрэеэ бодхоолгын жэлнүүд... Эдэ бухы зам Семен Григорьевич түрэл заводойнгоо колективтэй хамта гаталаа. Мүнөө 12-дохи табан жэлдэ парти, правительствын заанан шэнэдхэн хубилгалгын шэнэ охиндо Семен Григорьевич баһал абтанхай. Тэрэ наһанайнгаа амаралтада гараһаншье һаа, түрэл коллективтээ ерэжэ, ажалай эршэ хайшан гэжэ нэмээхэ тухай өөрынгөө һанамжатай хубаалдадаг, дурадхалнуудаа орууллдаг юм.

Аппаратна цехэй амжалтада дайнай ба ажалай ветерануд Евгений Михайлович Деликов, Григорий Захарович Погорелов, Павел Кондратьевич Мордовской гэгшэд ехэхэн хубитаяа орууланхай. Эдэ нүхэднай фашис булимтарагшадһаа Эхэ ороноо сүлөөлжэ, амгалан тайбан байдалда зорюулһан ажалаа энэ цех соо эхилһэн намтартай.

Илалтын үдэрые ойртуулха хэрэгтэ хамаг бэеэ, хүсэл ороллолгоёо зорюулһан хүнүүд энэ цехтэ олоор худэлөө. Бениамин Васильевич Бураков, Илья Иванович Дорышев, Владимир Михайлович Шипилов, Егор Тимофеевич Суворов, Екатерина Константиновна Варфоломеева, Устинья Александровна Пудова, Татьяна Васильевна Окладникова гэгшэд тэдэнэй тоодо бии. Эдэ нүхэднай дайнай хатуу жэлнүүдтэ эсэхэ сусахые мэдэнгүй, үдэр, һүнигүй хүдэлһэн хүнүүд. Иимэ хүнүүдые аппаратна цехэйхид ходо хүндэлжэ, бухы һаһинд эрнүүдтээ, баяр ёололнуудтаа ходо урижа хүндэтэй дээрэ уггажа байдаг.

Энэ үдэшэ аппаратна цехэйхид гансашье ажалайнгаа ветерануудые, тэдэнэй гаталһан солото зам дурдан һанаа бэшэ, мүн залуу үеэнэй ажал хэрэгүүдээр баһал омогорхоо. Цехэй залуушуул Людмила Иванова, Андрей Григорьев, Георгий Передников болон бусад аха нүхэдөө жэшээ абан, габшагай бэрхээр ажаллана. Һаяхан цехэйнь коллектив залуу коммунист Людмила Ивановае арадай депутадуудай городской Советдэй депутадта кандидадаар нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ. Людмила Иванова цехэйнгээ эрхим токарьнуудай нэгэн, коммунис ажалай ударник, халаан бүхэнэйнгөө даабари ходо үлүүлэн дүүргэдэг, ниитын худэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Тэрэ цехэйнгээ комсомолой комитедтэ шеф ёоной туһаламжын худэлмэри эрхилдэг юм. Иимэ урагшаа һанаатай, уужам дэлгэр сэдьхэлтэй, худэлмэришэ бэрхэ басагаяа цехэйнь коллектив хүндэлдэг һэн туле, залуу наһанайнь залида этигэдэг, найдадаг байһанаа мэдүүлэн, арадай депутадуудай городской Советдэй депутадта кандидадаар дэбжүүлбэ ха юм.

Худэлмэришэн хүн! Энэ хүнэй нэрэ ажалай дүрэ шадабариһаа эхитэй. Тоэд худэлмэришэн хүнэй дүрэ шадабариие шэнээр ерэһэн залуу хүнүүдтэ һурган хүмүүжүүлэгшэ заажа үгэдэг. Өөрынгөө дүрэ шадабариин нюуса нээжэ, залуу халаанда дамжуулан үгэдэг хүнүүд аппаратна цехтэ олон. Энэ үдэшэ Владимир Ксенофонтович Колмаков, Николай Вячеславович Петров, Валентина Ивановна Анисимова гэгшэдэй нэрэнүүд зэдэлээ. Тэдэнэр залуу үеэнийе ажалда, өөрынь шэлэһэн мэргэжэлдэ дурлуулха, худэлмэришэн хүнэй нэрые хүндэлүүлжэ һургаха уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлнэ.

Энэ үдэшэ аппаратна цех соо түрүү бригадануд олон гэжэ бүри һайнаар мэдэжэ абаабди. Александр Мадаевич Барокшоновой даадаг, электро-хабсаргашадай бригада Бүхэсоюзна социалис мурысөөндэ илалта туйлаа. Тиихэдэ Мария Антоновна Суетина, Владимир Юрьевич Власевский гэгшэдэй даадаг бригадануд «Эрхим бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ зүүжэ ябадаг. Дээрэ нэрлэгдэнэн эдэ бригадануудай коллективүүд Агууехэ Октябриин 70 жэлэй ойн хүндэлэлдэ габшагай ажалай вахтада жагсажа, үндэр амжалтануудые туйлана.

Баяр ёололой үдэшэ дээрэ үгэ хэлэһэн цехэй начальник В. Е. Огиров, парторг Ю. К. Топский, профкомой түрүүлэгшэ Р. А. Волкова, цехэй комсомолой комитедэй гэшүүн С. Мальцев, ажалай ба дайнай ветеран С. Г. Попов гэгшэд түрэл коллективээ ойн баярта үдэрөөрнь амаршалаад, партийн XXVII съездын шийдхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэл ороллолгоёо зорюулхыень уряалба.

Энэ үдэшые һонирхолтойгоор, хүхюутэй зугаатайгаар, ёһотой һайндэр мэтээр үнгэргэхэ хэрэгтэ заводой Соёлой ба техникын ордоной уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ В. Т. Ножкина, ниитэ-политическэ таһагые даагша И. Красикова, мүн цехэй партком, профком, эхэнэрнүүдэй совет екэхэн хубитаяа орууллаһан байна. Заводой ветерануудай хоор, баальна хатарай бүлэг, дуушад М. Леонова, В. Фоминцев, О. Хлестунова, Л. Шурыгика, уран гоёор уншагша В. Шляхова гэгшэдэй гүйсэдхэлгэнүүд энэ үдэшые гоёогоо.

Үдэшын түгэсхэлдэ сай уллган, һонирхолтой аттракцион, хатар наадан, шог зугаа, кулинарна эдеэнэй выставкэ, шүүбритэй лотерей эмхидхэгдэһэн байна.

Аппаратна цехэйхид түрэл коллективэйнгээ ойн баярта зорюулагдаһан үдэшэһөө сэдьхэлээ хананхай, урма баяраар халинхай гэр гэртээ бусажа, түрэлхидтөө, нүхэдтөө үдэсхэлгээ эбтэй эетэй коллективэй түүхэ, ажалай түрүүшүүл тухай омогорхон хөөрэһэн байна.

Т. БАДМАЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): ажалай ветерануд Е. М. Деликов, С. Г. Попов, В. М. Шепилов, Н. П. Решетко гэгшэд залуу хүдэлмэришэн Л. Ивановатай забһарлалай үедэ хөөрэлдэжэ байна.

Д. АЛТАЕВАЙ фото.

ХҮШӨӨГЭЙ ДЭРГЭДЭ

Улаан-Удымнай тон гоё гудамжануудай нэгэн болохо Илалтын проспект дээрэ Т-34 түхэлэй танкын хүшөө хорин шахуу жэлэй саана табигдаа юм.

Т-34 хадаа дэлхэйн түрүүшын социалис гүрэнэй ажамидаралта хүсэ шадалай, эрдэм бэлигэй, бата бэхи, саашадаа улам бүри бадаран хүгжэхэ байһанай гэршэ, фронт тыл хоёрой хүйһэн холбоогой, совет арадай баатар габьяата ажалай жэшээ болоно.

Буряадайшье ажалшад Эхэ оронойнгоо дайшалхы һүр хүсые арьбадхаха хэрэгтэ өөрынгөө хубита орууллаа юм.

Дайнай үеын газетэнүүдые ираад үзэебди. Улаан-Удэ хотын 4-дэхи һургуулиин пионернүүд болон һурагшад республикынгаа бүхы үхибүүдтэ «Буряад-Монголой эдир патриот» гэжэ танкда мүнгэ суглуулаяІ» гэһэн уряатайгаар хандаа һэн. Энээниень ВЛКСМ-эй обком дэмжэжэ, дэлгэрүүлэн тарааха талаар ехэ худэлмэри ябуулһан байна.

Энэл оной декабриин 25-да «Танкнуудай колонно байгуулаябди!» гэһэн уряа доро Улаан Армида туһа хүргэхэ талаар мүнгэн зөөри суглуулха худэлмэри эхилээ бэлэй. Саашадаа тэрэ республикын олон нютагуудаар дэлгэрээ юм.

Граждан дайнай мэдээжэ партизан Михаил Афанасьевич Лебедев «Буряад-Монголой Улаан партизан» гэһэн танк барюулха үүсхэл гаргаһан байгаа. Энэ үүсхэлыень Мухар-Шэбэрэй аймагай урдань партизан ябаһан хүнүүд халуунаар дэмжээ һэн.

Баргажанай аймагай Дэрээнэй сомоной Советдэй Ленинэй нэрэмжэтэ худөө ажахын артелиин колхозынгууд «Колхозой гэшүүн» гэһэн танк барилгада 11 мянган түхэриг мүнгэ суглуулжа үгэһэн байдаг.

Буркоопсоюзай худэлмэрилэгшэд болон алба хаагшад «Эхэ оронойнгоо түлөө» гэһэн танк, самолёт бүтээлгэдэ гурбан үдэрэйнгөө салин хүлһэ орууллаа һэн. Захааминай аймагай «Майн І» колхозойхид, Баунтын аймагай эд хэрэглэгшэдэй кооперациин худэлмэрилэгшэд танкнуудые барюулха гэжэ шиидээд, мүнгэ суглуулһан алдартай.

Техникумүүд, һургуулинуудай һурагшад патриотическа энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа бэлэй. Тиин энэ мүнгэ зөөреэрнь «Буряад-Монголой эдир патриот», «Комсомолой гэшүүн» гэжэ танкнууд бүтээгдэһэн байгаа.

1942 оной майн 26-да Буряад-Монголой республикын делегаци Ураалай заводуудай нэгэндэ ошожо, ажалша түмэнэйнгөө суглуулһан мүнгөөр барйгдаһан дайшалхы машинануудые сэрэгшэдтэ дамжуулан үгэхэ хэрэг дүүргэһэн юм.

Фронтһоо танкистнууд республикын ажалшадта бэшэг эльгээхэдээ:

«Буряад-Монголой АССР-эй хүндэтэ нүхэд худэлмэришэд, колхозынгууд болон ажалша интеллигенци! Зэбүүрхэмэ муухай гитлеровецүүдые һамна бута сохилгодо таанад горитой хубитаяа орууллаат.

Бидэнэр, танкистнууд, улаан сэрэгшэд, командирнууд болон полит-худэлмэрилэгшэд, таанадһаа дайшалхы машинануудые абаад байхадаа, үндэр этигэлыетнай нэрэтэй түрэтэйгөөр харюулхабди»,— гэжэ бэшэһэн байна.

Сэрэгшэдэй эдэ үгэнүүдтэ юумэ нэмэжэ хэлэһэнэй үлүү.

Совет арадай баатар габьяагай һүлдэ тэмдэг Т-34 танкхүшөөгэй дэргэдэ эдэ үдэрнүүдтэ саг үргэлжэ сэсэгүүдэй баглаануд табигдана, эдир үетэн аха нүхэдэйнгөө хэрэгүүдые найдамтайгаар дээрэ үргэн ябахабди гээд тангариглана. Хүшөөгэй дэргэдэ аха наһатайшуулшье аша гушанартаяа ерэжэ зогсоно.

Д-Р. ДАМБАЕВ,
журналист.

ХҮШӨӨГЭЙ ДЭРГЭДЭ

ХЭНШЬЕ, ЮУНШЬЕ МАРТАГДААГҮЙ

Илалтын үдэртэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда уналаан Доодо-Ивалгын сэрэгшэдтэ зорюулһан Улаан-Удэ — Доодо-Ивалга гэһэн маршрудаар урилдаан Майн 9-нэй үдэр үнгэргэдэбэ. Манай нэгэдэхи интернат һургуулиин 10-дахи классай үхибүүд «Хэншье, юуншье мартагдаагүй» гэһэн уряа доро үнгэргэдэхэ энэ урилдаанда эртээнһээ бэлдэжэ эхилһэн байгаа. Майн 9-дэ митингын эхилхэзэ байхадаа, 18 километр үйдэлоороо гаталжа, Доодо-Ивалга хүрэжэ ерээ һэмди. Эндэхи дайнай ба ажалай ветерануудыа маршрудаа ямараар гаталаан тухайгаа элидэхэһэн байнабди. Һүүлээрнь дайшалхы болон ажалай алдар солын музейдэ энэ урилдаанда хабаадагшадай автографуудтай ном бэлэглээбди. Митингын һүүлээр бидэ дайнай ба ажалай ветерануудтай, һуринай хэнтой болон һурагшадтай хамта Илалтын сэсэрлиг һуулгалсаабди.

Т. ГОМБОЕВА,
нэгэдэхи интернат-һургуулиин 10-дахи классай һурагша, «Улаан-Удэ — Доодо-Ивалга» гэһэн урилдаанай капитан.

* * *

«Победа» колхозой түрүүлэгшэ ябаһан Рабдан Цыцыктуевич Банзароной ажалша, өөрхэ хүтэлбэрилэгшэ байһан тула республика соомнай мэдээжэ юм. Рабдан Цыцыктуевич 1941 онһоо 1960 он болотор тус ажахые хүтэлбэрилжэ ябаа. «Победа» колхоз тэрэ үедэ республика соогоо түрүү ажахынуудай тоодо оролсонхой, кассадаа миллионһоо үлүү мүнгэтэй баян дэлгэр байдалтай колхоз болоһон юм.

Түрүү ажахын түрүүлэгшын хүндэдэ зорюулагдаһан дүрэ буляалдалгын барилдаагаар заншалта мурысөөн эдиршүүлэй дунда үнгэргэгдэбэ. Эгэтын дунда һургуулиин спортын зал соо үнгэргэдэһэн мурысөөндэ Мужыхын, Түлдүүнэй, Эгэтын-Адагай, Озёрнын зүүнһаа дээшэ барилдаашад сугларае.

Хэдэн часай туршада үргэлжэлһэн барилдаанай дүн гаргахада, Эгэтын-Адагай Цыренжапов, Ламажапов, Жалсанов, Түлдүүнэй Батуров, Хабаев, Озёрнын Доржиев, Тупкин болон бусад онсо шалгаржа, дурасхаалай шанда хүртэбэ.

Долоодохи классай һурагша Базар Лыгденов «Эрхим бүхэ» гэһэн тусхай шанда хүртэжэ, үетэн нүхэдоо баясуулба.

Б. НИМАЕВ.

Яруунын район.

ХИБЭС ДЭЭРЭ— ЭДИРШҮҮЛ

Хүдөөгэй спортсменүүдэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар республикын түрүү һуури ээзлхын түлөө мурысөөн жэл бүри үнгэргэгдэжэ, бэлигтэй бэрхэ, онсо өөрсэ арга дүрэтэй хубүүдые элирүүлдэг, эрхим командануудые, тренернүүдые тодорхойлдог заншалтай юм.

Байгша ондо «Урожай» бүлгэмэй областной советдэй мурысөөн Гусиноозерк хотодо болобо. Буряад ороной 11 районой, мүн Улаан-Удэ хотын 147 атлет тэрээндэ хабаадаа.

Тиигэжэ түрүүшын үдэрһөө хойшо Баргажанай, Эдэын, Мухар Шэбэрэй районуудай суглуулагдамал командануудай хоорондо шанга тэмсэл болобо.

Хоёрдохи үдэр Улаан-Удын 2-дохи интернат һургуулиин спортсменүүд, хибэсэй ээзэд эдэбхитэй һайнаар барилдажа, урагшаа дабшаба. Сэхыень хэлэхэдэ, эдир барилдаашадай һорилго бэлэдхэл яһала һайн байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Команда бүхэндэ өөрынь онсо арга дүрэтэй, бар хүсэтэй хүбүүд бии.

Хоёрдохи дүхэриггэ Мухар-Шэбэрһээ Саша Архипов 2-дохи интернат һургуулиһаа Баяр Шохонов гэгшэд хибэс дээрэ уулзахадаа, гоё һайхан арга дүрэтэй байһанаа харуулаа. 6 минута соо хэнийнь шье урагшаа гаража шадабагүй—3-3. Ушар иимэһээ шэнэ дүримэй ёһоор нэмэлтэ саг үгтөө һэн. Тиигэжэ тэдэнэр үшөө 4 минута соо хабаяа туршаа. Дүрбэдэхи минутын дүүрэжэ байха үедэ Архипов нүгөөдынгөө хүлдэ орожо, илалтын балл абаба.

Түгэсхэлэй мурысөөнэй дүтэлхэ тума иимэ уулзалгануд бүришье олон болоо. Эндэ мухар-шэбэрэйхид зоригоо мохожо, хэдэн уулзалгада шүүгдэшэбэ. Тиигэжэ тэдэнэр шангай һуурида гаража шадаагүй. Баргажанайхид (тренерынь спортын мастер В. Э. Ринчинов) нэгэ жэгдээр, бата найдамтайгаар барилдажа, түрүү һуури ээзлбэ. Эдэын районой команда (тренерынь А. Л. Дагдунов)—хоёрдохи, хүүгэдэй спортын 7-дохи һургуулиин—2-дохи интернат һургуулиин һурагшад (тренерынь В. М. Бумбошкин) гурбадахи һуринуудта гараһан байха юм.

Сэлэнгын районой барилдаашад түрүүшынхээ табадахи һуурида гараба. Загарайхид эрхим зургаанай тоодо ороо.

Сэхыень хэлэхэдэ, эдир барилдаашадай арга дүрэ юрэнхы дээрэ үшөөл нулашаг байна. Тэдэнэр бэе махабадаа хатуужуулха зэргэтэй. Багшанарай институдай физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй багша, спортын мастер — мурысөөнэй ахамад судья К. В. Балдаевай үнгэргэһэн семинар дээрэ иимэ хөөрэлдөөн болобо. Эдир барилдаашадые һурган хүмүүжүүлгын шэнэ онол арганууттай, барилдаашадые һорилгын мүнөөнэй методикотой тэрэ сугларагшадые танилсуулаа.

Зэдэнээ Банзар Менжиков, Иван Шамбеев, Виталий Цыденов, Баргажанһаа Алексей Сабхаев, Александр Яковлев, Владимир Базаров, Баяр Санжиев, 7-дохи ДЮСШ-һаа Владислав Шоноев, Анатолий Етобаев, Иван Колосков, Саян Шохонов гэгшэд өөһэдөө өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ илажа, «Урожай» бүлгэмэй областной советдэй чемпионуд болобо. Хүндэ шэгнүүртэ Гусиноозерскын түлөөлэгшэ Алексей Конюхов түрүү һуури ээзлэ.

Алексей Сабхаев—эрхим һайн арга дүрэтэй байһанайнгаа түлөө, Бадма Дугаров илалта туйлаха хүсэл эрмэлзэлэйнгээ түлөө тусхай шангуудта хүртэбэ. Мурысөөнэй эрхим барилдаашан Иван Шанбеевтэ «Урожай» бүлгэмэй Сэлэнгын районой тусхай шан барюулагдаһан байгаа.

В. СЫДЕЕВ.

ТОБШОХОНООР

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай туйлаһан илалтын 42 жэлэй ойдо зорюулагдажа, эдиршүүлэй дунда самбо барилдаагаар бүхэсоюзна мурысөөн Брянск хотодо болобо. Россин Федерацийн 27 область, хизаар болон автономито республикын 200 гаран эдир барилдаашад мурысөөндэ хабаадаба.

«Труд» бүлгэмэй областной советдэй тренер Александр Леликовэй һурган һорилгор лесотехникумэй һурагша Андрей Мункуев онсо шалгаржа, 48 килограммай шэгнүүртэ илалта туйлаба. Улаан Удын 2-дохи һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Слава Очиров 56 килограммай шэгнүүртэ эрхимлээ. 18-дахи һургуулиин 8-дахи классай һурагша Сережа Вавилов 60 килограммай шэгнүүртэ гурбадахи һуурида гараба.

* * *

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай баатарнуудай дурасхаалда зорюулагдажа, эдиршүүлэй дунда дзюдо барилдаагаар заншалта мурысөөн Ангарск хотодо үнгэргэгдөө. Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй хото городуудай найман командын 156 атлет тэрээндэ хабаадаба. Ангарскын Олимпиадада халаанние һурган бэлдэхэ команда түрүү һуури ээзлээ. Буряадай АССР-эй түлөөлэгшэд хоёрдохи һуури ээзлбэ.

62 килограммай шэгнүүртэ илажа гараһан Андрей Михалев, мүнгэн медальяр шагнагдаһан, Сергей Ануфриев болон бусад ниитэ-командын доосоондо ехэ хубитаяа орууллһан байна.

С. АФАНАСЬЕВ.

УҺАН ДЭЭРЭ ҺЭРГЫЛЭГТЫ!

Зулгы гоё зунай үдэр уһанай эрьеын шатама халуун хайр дээрэ наранай шанга өлшэ доро бэеэ шаража хэбтэхэдэ, уһанда шунгахада ямар гоё гээшэб? Үхибүүд уһан дээрэ бүхэли үдэрөөшье үнгэргөө һаа, дуратай байдаг ааб даа.

Зундаа үхибүүд уһа, мүрэнэй дэргэдэ оршодог дачануудта амардаг, харин хүдөөгэй үхибүүд гэртэхиндээ хэлэнгүй, ехэ хүнэй харууһагүйгөөр уһанда шунгахаяа ошодог. Энээн дээрэһээ элдэб ушар болодог. Үнгэрһэн жэлдэ республикымнай хүдөө нютагуудта 36 аюулта ушар болоһон байна. Улаан-Удэ городто иимэ 4 ушар тохёолдоо.

Үхибүүд тамаржа шадахагүй дээрэһээ гэнтын аюулда ороно. Ехэ мүрэнэй эрье шадар гүйхэн байһан аад, хэдэн алхамай саана гүнэзгы сөөрэм байхадаа болодог ха юм. Тамаржа шадахагүй хүн иимэ сөөрэмэй эрьюулгэдэ ороходоо, тээлмэрдэнэ, айна, уһа залгижэ, хүсэ тамираа алдана. Иигэжэл гэнтын аюул болоно ха юм.

Гэхэтэй хамта үхибүүдые бэлэхэнээр тамаржа һургахаар. Үдэртөө 3—4 дахин 10—15 минутын һорилго хэбэл, үхибүүд тамаралгын дүршэл шадабарида бэлэхэнээр һурадаг.

Уһанай аюулые һэргылгэ ганса энээгээр дүүрэдэг бэшэ. Үхибүүдые тамаржа һургаадаг гэжэ һанаагаа амарһанай үлүү. Уһан дээрэ бэеэ ябаха тухай тэдэнэртэй хөөрэлдөө хэхэ, уһан дээрэ бэеэ абажа ябалгын, дүримүүдтэй танилсуулха шухала. Тиимэһээ түрэлхид, хүмүүжүүлэгшэд гү, али үхибүүдэй түлөө хариуцалгатай хүнүүд өөһэдөө дүрим һайн мэдэхэ, тэрэниие сахиха, жэшээ харуулха ёһотой.

Ехэ хүнүүдтэй хамта тэдэнэй харууһан доро шунгахаа ерэһэн үхибүүдэй аюулда ороһон ушар тон усөөн. Уһан дээрэ наадажа ябаһан үхибүүдые өөрынь дуран соо орхижо болохогүй. Гэнтэ аюулда ороошоо һаань, тэдэндэ түрүүшын туһаламжа үзүүлжэ шадахагүй ушар мүн лэ дайралдадаг.

Үнгэрһэн зун Комсомольско олтирог дээрэ нэгэ иимэ ушар болоо юм. Долоотойхон басагантаяа амархаяа ерэһэн эсэгэнь газетэ уншажа хэбтэнэ, хажуудань һамганиинь юумэ нэхэжэ һууна. Тиихэдэ басаганиинь түрэлхидһөө холо бэшэхэнэ өөрынгөө дуран соо наадажа ябаа юм. Өөр өөрынгөө хэрэгтэ абташаһан һанаа амархан эдэ түрэлхидые хараһан нэгэ эхэнэр «үхибүүнэйнгөө хойноһоо анхарыт, уһанда орожо болохол» гэжэ тэдэниие һэргылбэ ха. Тиихэдэнь «басагамнай бага бэшэ, уһанда дүтэ ошожо болохогүй гэжэ мэдэхэ» гэжэ юумэ нэхэжэ һууһан эхэнь ухаандаашье абажа үгэбэгүй ха. Хахад час тухай сагай үнгэрөөд байхада, нэхэжэ залхуурһан эхынь толгойгоо үргэхэдэ, басаганиинь харагдабагүй.

Уһанай эрьеэр басагаяа дуудажа, тэрэ эхэнэр хашаржа, хуугайлжа ябаа һэн. Тоэд басаганиинь олдоогүй...

Үшөө нэгэ иимэ ушар. Һайнаар тамардаг хүбүүн зүрхэнһудалай үбшэнтэй байгаа ха. Тэрэнэй уһан дээрэ тамаржа ябахада, хүлэйнь шүрбэһэн таталдаба бшуу. Хүбүүнэйнгээ шэнгэжэ байхые хараһан эсэгэнь абарха гээд, уһанай аюулда ороһон хүниие яажа абарха дүрим мэдэхэгүй байжа, эсэгэ хүбүүн хоёр хоюулаа шэнгэжэ эхилбэ. Талаан болоходоо, эрье дээрэ байһан хүнүүд тэдэниие обёоржо, болохоёо байһан аюулһаа абараа һэн.

Эндэ хэдэн жэшээ дурдабабди. Үхибүүдээ уһан дээрэ сэнгүүлхэ гэбэл, саг зуурашье тэдэнээ харууһагүй бү орхигты. Үхибүүд гансал хүнэй нюдэн дээрэ уһанда ороохо ёһотой. Уһан дээрэ юуншье боложо магад, һэргылэгты!

Л. ГОМБОЕВА,
республикын уһанай аюулһаа хамгаалгын бүлгэмэй ахамад инструктор.

ИЛЬЯ ЕЛСУКОВ ЭРХИМЛЭБЭ

Спортын, ажалай ветерануудай дунда шатараар республикын түрүү һуури ээзлхын түлөө наадан дүүрэбэ. Мурысөөнэй эхинһээ түрүүлжэ ябаһан И. П. Елсуков һүүлшын гурбан уулзалгада шадамар бэрхээр наадаа. Тэрэ В. Е. Власов Б. Ц. Цырендылыков хоёртой тэнцэһэн байгаа. Һүүлшын долоодохи уулзалгада дайнай болон ажалай ветеран З. В. Степановтай нилээд удаан саг соо тулалдаа. Уулзалгын һүүл тээ наадаха сагайнгаа дүүрэхэдэ, Степановынь шүүгдэнэдэ тоологдожо, республикын үнинэй шатаршан дун хамта 6 очко абажа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Хоёрдохи, гурбадахи һуури ээзлхын түлөө В. А. Назимов, В. Е. Власов хоёрой дунда шанга тулалдаан болоо. Эдэнэр тэнцэжэ, аб адлихан 5,5 очкотой болобо. Бухы уулзалгануудта һайнаар наадаһан Назимовынь хоёрдохи һуури ээзлбэ. Мурысөөндэ эрхимлэһэн чемпиондо физкультура, спортын Гүрэнэй комитедэй диплом, шан барюулагдаа.

* * *

Советскэ Союзай Герой И. А. Вакаринай дурасхаалай шанда хүртэхын түлөө эхилһэн наадан үргэлжэлһөөр. Базаржап Сампилов Брылёвтой наадахадаа, бодомжотой ябадалнуудые хэжэ, бодыень абаһан аад, харин наадаһай һүүл тээ тэргээрээ буруу ябажа, шүүгдэхэ баатай болоо. Зандановтай наадаһан мастерта кандидат Б. О. Мункоев уулзалгын эхиндэ үлүү хубүүтэй, байдалыньшье һайн байһан аад, ноёноо хамгаалгагүй орхижо, шүүһэн наадаяа алдаа.

Республикын олон удаа чемпион Баир Митыпов Раднеевые торгоонгүй шүүжэ, шухала очко бэшүүлээ. Мастерта кандидат Владимир Агафонов багшанарай институдай студент Тимур Иванов, Шагжиев—Лялин, Назимов—Агафонов гэгшэдэй уулзалгануд хойшолуулагдаа. Шатаршан Крылов удаадахи нааданда Сампиловые шүүһэн байна.

* * *

Нэгэдэхи разрядай шатаршадай дунда дүрбэн наадан үнгэргэгдэбэ. Мурысөөндэ түрүүлжэ ябаһан Валерий Цыреннимаев Владимир Талханова, Заиграев Веснинд, Эрдэм Пурбуев Аюша Галсанова шүүгдэһэн, Федоров—Тугутов, Митупов—Максимов гэгшэд тэнцэһэн байба.

Л. ГАРМАЕВА,
мурысөөнэй ахамад судья.

ПРАВДА БУРЯТИИ

☐ КПСС-эй XXVII съездын шийдхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө. Агуу Октябриин 70 жэлэй ойдо. Хяагтын районой арбан хоног—суглуулбари.

☐ КПСС-эй обкомой пленумэй зубшэн хэлсэлгэдэ — материалнуудай суглуулбари.

☐ Советүүдтэ һунгалта. «Эрхимүүдээ дэбжүүлнэ».

☐ Партийна ажабайдал: районно комитедүүдэй пленумүүд. «Шэнэдхэн хубилгалгын түрүү зэргэдэ»—А. Климовэй статья.

☐ Тэжээл бэлэдхэлгэ: эршэдхэлгын харгы замууд. «Правда Бурятии» газетын «түхэреэн стол».

☐ Һургуулиин реформо бэелүүлнэбди. «Хүдөө нютагай намтарые хэн яагаад үргэлжэлүүлхэб?»— К. Яковлевай статья.

☐ Александр Ульяновай саазалуулагдаһаар 100 жэл мүнөөдэр гүйсэбэ. «Революционер-народоволец».

☐ «Уласхоорондын мэдээсэлнүүд» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

☐ Агуу Октябриин 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Хяагтын районой арбан хоног. «Эхэ тухай үгэ».

Сонсир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.00 — Үглөөнэй зарядка. Мультфильм. Хүгжэм. 8.30 — Время. 9.15 — Киномэдээсэл. 10.00 — «В. И. Ленин. Страницы жизни». 1-дэхи, 2-дохи фильм. 12.00 — Шэнэ һонин. (12.05 хүрэтэр). 17.00 — Шэнэ һонин. 17.10 — Концерт. 17.40 — Баримтата фильмүүд. 18.30 — Мүнөөнэй дэлхэй ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн. 19.00 — Баяан дээрэ наадаха. 19.15—Медицинэ шэнэдхэн хубилгалгын үедэ. 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00—Баримтата фильм. 20.45—И. Стравинский. Струнна оркестрэй гүйсэдхэхэ ремажор концерт. 21.00—«В. И. Ленин. Страницы жизни». Олон серитэй фильм. 2-дохи фильм. 22.00—Время. 22.35—Политическэ театр. «Мораль Леонардо»—зүжэг. 23.50—«Дэлхэй ба залуушуул». 00.25—«Мүнөөдэр түби дэлхэй дээрэ». 00.40 — Эб найрамдалай түлөө велосипедээр урилдалга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9,15—Баримтата фильм. 9.35, 10.35—Байгаали шэнжэлгэ. 2-дохи класс. 9.55—Баримтата фильм. 10.05, 15.00—Немец хэлэн. 10.55—И. Соколов-Микитов. Ажаябадалайнь ба зохёохы ажал ябуулгынь хуудаһануд. 11.35—Байгаали шэнжэлгэ. 2-дохи класс. 11.55 — Баримтата фильм. 12.05— Гудзенкын шулэгүүд. 12.40 — «Жменяки» — уран һайханай фильм. 1-дахи, 2-дохи сери. 15.30—Шэнэ һонин. 15.35—«Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 21.00 —«Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15—«Бүгэдэнда ба хүн бүхэндэ». Социальна туһаламжын шэнэ янзануд тухай. 22.00—Время. 22.35—«Жменяки» — уран һайханай фильм. 2-дохи сери.

САГАЙ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР зарим тээ шиир нойтон орохо, һулаханаар һалхилха. Хойто зүгэй районуудта 3—8, бусад тээнь 10—15 градус дулаан болохо.

УЛААН-УДЭДЭ бороо орохогүй. Һулаханаар һалхилха. 10—12 градус дулаан байха.

ҮГЛӨӨДЭР гол түлэб шиир нойтон орохогүй.

УНШАГТЫ ҺОНИРХОХОЛ БАЙХАТ

ИИМЭШЬЕ УШАРНУУД БОЛОДОГ

1964 оной май [illegible] 16 наһатай Джордж Лоуренс велосипедээр Ниагарска хүү[illegible] юур шадархи хангил хабсагай[illegible] тай хүндын эрмэг дээгү[illegible] гүйлгээжэ ябатараа, жолоогоо[illegible] алдаад, арбан дабхар гэрэ[illegible] зэргын газарһаа шулуун дэ[illegible] рэ унашоо һэн ха. Тиихэдэ[illegible] толгойгоо шархатаад, хабна[illegible] бэртээд, амиды үлэһэн байгаа[illegible]

*1960 ондо Ниагар-Фолс[illegible] һоо 7-тойхон Роджер Вудвор[illegible] дын онгосоор тамаржа ябатар[illegible] онгосонь хүмэрезд, шанга урас[illegible] халда туугдажа, таблад метр[illegible] үндэрһөө Подковно хүүюур р[illegible] унахадаа, эндэ тэнд